

බාලාවතාර

සම්මතවිවර

පටුන

පණාම	1
1. සන්ධි කණ්ඩ	3
සඤ්ඤා	3
සරසන්ධි.....	4
බ්‍යඤ්ජනසන්ධි	6
නිග්ගහිතසන්ධි	7
වොම්ස්සක සන්ධි	9
2. නාමකණ්ඩ	11
පුල්ලිඨග	11
ඉත්ථිලිඨග	21
නපුංසකලිඨග	23
පුමනපුංසකලිඨග	25
ඉත්ථිනපුංසකලිඨග	25
සබ්බලිඨග	25
සබ්බනාම	25
අලිඨග	32
3. සමාසකණ්ඩ	36
සමාසලක්ඛණාදි	36
කම්මධාරයසමාස	36
උභෙ තජ්ජුරිස සමාස	37
දිගුසමාස	37
සුද්ධතජ්ජුරිසසමාස	38
බහුබ්බිහිසමාස	39
තුල්‍යාධිකරණො	40
හින්තාධිකරණො.....	40
ද්වන්ද්‍යසමාස	40

අබ්‍යසිභාවසමාස	42
4. තද්ධිතකණ්ඩ.....	44
අපච්චතද්ධිත	44
සංසට්ඨාදිඅනෙකත්ථතද්ධිත.....	45
අස්සත්ථිතද්ධිත	47
සඬ්ඛ්‍යාතද්ධිත	47
භාවතද්ධිත	49
අබ්‍යසතද්ධිත.....	50

“ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුඡපට්ඨිදා.”

(මහ සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - හික්බු ධම්මචිහාරි

(ජවය සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

බාලාවතාර

පණාම

[ක]

සබ්බං නිරුත්තිපථපාරගතං සබුද්ධං,
බුද්ධං තිලොකතිලකං භතපාපධම්මං;
ධම්මං විමුත්තිසුඛදං විහතාසසංසං,
සංසං ච නිව්වමභිවන්දිය දක්ඛිණෙය්‍යං.

[ඛ]

වුද්ධිස්පත්තොස්මි මුද්ධො මම වරගරවො සිලපඤ්ඤාදිසොහෙ,
චන්දාදිච්චෙව සුද්ධෙ වරජිනායපිතෙ සාසනාබ්‍හෙ පතීතෙ;
නිස්සායෙවා තිපෙමා පණමිය සිරසා නිව්වමෙසං සරිත්වා,
පාදම්භොපෙ ගුණග්ගෙ භතදුරිතමලො ආනුභාවෙන තස්සා.

[ග]

පොරාණ සීහළ පදත්ථ විනිවිජයඤ්ච,
සබ්බම්පි මාගධනිරුත්තිනයං පසත්ථං;
අඤ්ඤඤඤච නෙකවිධ සක්කත සද්දසත්ථං,
පාරම්පරාහත මතඤ්ච නිසම්ම සම්මා.

[ස]

බාලාවතාර වරමාගධ සද්දසත්ථෙ,
දුබ්බොධ නෙකපදඅත්ථ විනිවිජයෙන;
අත්ථාය ආධුනික බාලපරම්පරාය,
බාලාවතාර වරගණ්ඨිපදං කරිස්සං.

[ඞ]

නිව්වං යෙ මෙත්ථ බාලා වරභදයයුතා සුට්ඨු නික්ඛිත්තනෙත්තා,
පුණ්ණෙ නානානායානං සුරතරුසදිසෙ ධීරපාසංසියෙ වෙ;
ගම්භීරං දුත්තරං තෙ ජිනවචනුදධිං තිණ්ණථාමා භවෙය්‍යං,
ලද්ධොපායා ච චන්දං තදිතරපචුරං සක්කතං සොතුකාමා.

[ච]

ගන්ථනිජ්චත්තියා සෙස - දුක්කරත්තං යථාවතො;
 ජානන්ති කුසලා ධීරා, නෙකසත්ථන්තරාදිසු;
 ගන්ථෙසු ගුණදොසමපි, තෙයෙව විදුරා සදා.

[ඡ]

තස්මා එත්ථ පමාදාදි - දොසලෙසො භවෙ යදි;
 පොරාණාවෙරලද්ධිහි, විලොමං වා භවෙය්‍ය වෙ.

[ජ]

ගන්ථන්තරං විගාහෙත්වා, විචාරෙත්වා පුනස්පුනං;
 යුත්තිමෙව ච ගණ්හන්තු, භුත්වා විමංසමුද්ධිකාති.

පණාම

1. බුද්ධං තිධා භිවන්දිත්වා, බුද්ධම්බුජ විලොචනං.

බාලාවතාරං භාසිස්සං, බාලානං බුද්ධිවුද්ධියා.

1. සන්ධි කණ්ඩ

සඤ්ඤා

2. අක්ඛරාපාදයො එකචත්තාලීසං.

අක්ඛරාපි අකාරාදයො එකචත්තාලීසං සුත්තන්තොපකාරා. තං යථා-අ ආ-ඉ ඊ-උ ඌ-ඬ ඵ-භි, ක ඛ ග ස ඞ, ච ඡ ජ ඤ ඤ, ට ඨ ඩ ඩි ණ, ත ථ ද ධ න, ප ඵ ඛ භ ම, ය ර ල ව ස හ ළ අං-ඉති.

3. තත්ථොදන්තාසරා අට්ඨ.

තත්ථ අක්ඛරෙසු ඔකාරන්තා අට්ඨ සරා නාම. තත්ථෙති වත්තතෙ.

4. ලහුමත්තා තයො රස්සා.

තත්ථ සරෙසු ලහුමත්තා අ, ඉ, උ ඉති තයො රස්සා.

5. අඤ්ඤෙ දීසා.

තත්ථ සරෙසු රස්සෙහඤ්ඤෙ දීසා.

සංයොගතො පුබ්බෙ එඞ් රස්සා ඉවොච්චන්තෙ, අනන්තරා බ්‍යඤ්ජනා සංයොගො. එත්ථ, සෙය්‍යො, ඔට්ඨො, සොත්ථි.

6. සෙසා බ්‍යඤ්ජනා.

සරෙ ය්‍යෙත්වා සෙසා කාදයො නිග්ගහිත්තා බ්‍යඤ්ජනා.

7. වග්ගා පඤ්චපඤ්චසො මත්තා.

බ්‍යඤ්ජනානං කාදයො මකාරන්තා පඤ්චපඤ්චසො අක්ඛරවන්තො වග්ගා.

8. වග්ගානං පඨමදුතියා සො වාසොසො. ළන්තාඤ්ඤෙ සොසා. සොසාසොසසඤ්ඤා ව “පරසමඤ්ඤා පයොගෙ”ති සඬගහිතා. එවං ලිඬග, සබ්බනාම, පද, උපසග්ග, නිපාත, තද්ධිත, ආබ්‍යාත, කම්මජ්ජවචනීයාදිසඤ්ඤා ව.

9. අංඉති නිග්ගහිතං.

අංඉති අකාරතො පරං යො බිත්ථු සුයතෙ, තං නිග්ගහිතං නාම.

බිත්දු වූළාමණාකාරො, නිග්ගහිතන්ති වුවුවතෙ.

කෙවලස්සා ජපයොගත්තා, අකාරො සන්තිධියතෙ.

10. අ, කවග්ග, භා කණ්ඩජා, ඉ, වවග්ග, යා තාලුජා, උ, පවග්ගා ඔට්ටිජා, ටවග්ග, ර, ලා මුද්ධිජා, තවග්ග, ල, සා දන්තජා, එ කණ්ඩතාලුජා, ඔ කණ්ඩොට්ටිජා, වො දන්තොට්ටිජා.

සඤ්ඤා

සරසන්ධි

11. ලොක අග්ගොඉත්තාස්මිං - “පුබ්බමධොධීත මස්සරං සරෙන වියොජයෙ”ති පුබ්බබ්බාස්සජනං සරතො පුථක්කාතබ්බං.

සරා සරෙ ලොපං.

අනන්තරෙ සරෙ පරෙ සරා ලොපං පජ්ජොන්ති.

“නරෙ පරං යුත්තෙ”ති අස්සරො බ්බාස්සජනො පරක්ඛරං නෙතබ්බො ලොකග්ගො.

සරත්තාස්මිං ඔපසිලෙසිකො කාසසත්තමී, තතො වණ්ණකාලබ්බාවධානෙ කාරියං න භොති. යථා-මං අහා සිති, “පමාදමනුයුස්සජන්ති”ත්තාදිගාථායං ‘ජනා අප්පමාද’න්ති ව. එවං සබ්බසන්ධියු.

අනන්තරං පරස්ස සරස්ස ලොපං වක්ඛති, තස්මානෙන පුබ්බස්ස ලොපො ඤායති, තෙනෙව සත්තමීනිද්දිට්ඨස්ස පරතාපි ගම්යතෙ.

12. සරත්තාසිකාරො. පන ඉමෙ පන ඉමෙතීහ-සරා ලොපං ඉත්ථෙව.

වා පරො අසරුපො.

අසමානරූපාසරම්භා පරො සරො වා ලුප්පතෙ, පනමෙ, පනිමෙ.

13. බන්ධුස්ස ඉව, න උපෙතීතිධ -

ක්වචාසවණ්ණං ලුත්තෙ.

සරෙ ලුත්තෙ පරසරස්ස ක්වචි අසවණ්ණො භොතීති ඉ උ ඉච්චෙතෙසං යානාසන්නා එ ඔ. බන්ධුස්සෙව. නොපෙති.

14. ත්‍රු අයං, යානි ඉධ, බ්‍රහ් උපකාරං, සද්ධා ඉධ, තථා උපමන්තොත්සමිං

දීසං.

සරෙ ලුත්තෙ පරො සරො ක්වචි යානාසන්නං දීසං යාති. තත්‍රායං, යානීධ, බ්‍රහ්පකාරං, සද්ධීධ, තථුපමං.

15. කිංසු ඉධෙත්‍යත්‍ර –

පුබ්බො ච.

සරෙ ලුත්තෙ පුබ්බො ච ක්වචි දීසං යාති. කිං සුධ.

16. තෙ අජ්ජ, තෙ අහංතෙත්ථ –

යමෙදන්තස්සාදෙසො.

සරෙ පරෙ අන්තස්ස එකාරස්ස ක්වචි යො ආදෙසො හොති, ත්‍යජ්ජ, “දීස”න්ති ඛ්‍යඤ්ජනෙ පරෙ ක්වචි දීසො, ත්‍යාහං.

ක්වචීති කිං. නෙත්ථ.

17. සො අස්ස, අනු එතිත්‍යෙත්ථ –

චමොදුදන්තානං.

සරෙ පරෙ අන්තො කාරුකාරානං ක්වචි චො ආදෙසො හොති. ස්වස්ස, අන්චෙති.

ක්වචීති කිං. තයස්සු, සමෙතායස්මා.

18. ඉධ අහං තීධ –

දො ධස්ස ච.

සරෙ පරෙ ධස්ස ක්වචි දො හොති. දීසෙ – ඉදාහං. ක්වචීති කිං. ඉධෙච. චකාරෙන ඛ්‍යඤ්ජනෙපි, ඉධ භික්ඛචෙ.

19. පති අන්තුං, චුත්ති අස්සෙතීහ –

ඉවණ්ණො යන්නවා.

සරෙ පරෙ ඉවණ්ණස්ස යො නවා හොති. කත යකාරස්ස තිස්ස ‘‘සබ්බො චන්ති’’ති ක්වචි වාදෙසෙ ‘‘පරද්වෙහාවො යානෙ’’ති සරතො පරඛ්‍යඤ්ජනස්ස යානාසන්නවසා ද්විත්තං. පච්චන්තං, වුත්තස්ස.

නවාති කිං. පටග්ගි,

එත්ථ ‘‘ක්වචි පටි පතිස්සෙ’’ති පතිස්ස පටි, චණ්ණග්ගහණං සබ්බත්ථ රස්සදීස සඬගහණත්ථං.

20. යථා එවෙනීහ –

එවාදිස්ස ඊ පුබ්බො ච රස්සො.

සරතො පරස්ස එවස්සාදිඑකාරො රිත්තං නවා යාති. පුබ්බො ච යානාසන්නං රස්සං. යථරිච. යථෙච.

21. න ඉමස්ස, ති අඬගිකං, ලහු එස්සති, අත්ථ අත්ථං, ඉතො ආයති, තස්මා ඉහ, සබ්භි එච, ඡ අභිඤ්ඤා, පුථ එච, පා එවනීහ වා ත්වෙච –

ය ච ම ද න ත ර ළා වාගමා.

සරෙ පරෙ යාදයො ආගමා වා හොන්ති, චකාරෙන ගො ච. නයිමස්ස, තිචඬගිකං, ලහුමෙස්සති, අත්තදත්ථං, ඉතොනායති, තස්මාතිහ, සබ්භිරෙච, ඡලභිඤ්ඤා, පුථගෙච, ‘‘රස්ස’’න්ති ඛ්‍යඤ්ජනෙ පරෙ ක්වචි රස්සො. පගෙච.

වාති කිං. ඡ අභිඤ්ඤා, පුථ එච, පා එච.

එත්ථ ‘‘සරෙ ක්වචි’’ති සරානං පකති හොති, සස්සරුපමෙච, න විකාරොත්තත්ථො.

22. අභි උග්ගතොත්තානු –

‘‘අබ්බො අභි’’ති අභිස්ස අබ්බො. අබ්භුග්ගතො.

සරසන්ධි

ඛ්‍යඤ්ජනසන්ධි

23. ඛ්‍යඤ්ජනෙත්තානිකාරො. ක්වචිත්ථෙච. සො භික්ඛු, කචචි නු ත්වං, ජානෙම තන්තීහ –

ලොපඤ්ච තත්‍රාකාරො.

බ්‍යඤ්ජනෙ පරෙ සරානං ක්වචි ලොපොහොති, තත්‍ර ලුත්තෙ යානෙ අකාරාගමො, චකාරෙන ඔකාරුකාරාපි. සහික්ඛු කච්චිනො ත්වං, ජානෙමු තං.

ක්වචිති කිං, සොමුති.

24. උසොසො, ආබාතන්තීහ – ද්වෙහාවෙ යානෙ ඉත්ථෙව.

වග්ගෙ සොසාසොසානං තතියපයමා.

වග්ගෙ සොසාසොසානං චතුත්ථදුතියානං තබ්බග්ගෙ තතියපයමා හොන්ති යථාසඬ්ඛං යුත්තෙ යානෙ, උග්ගොසො, රස්සෙ අක්ඛාතං.

25. පර සහස්සං, අතිජපබොතීහ – “ක්වචි ඔ බ්‍යඤ්ජනෙ”ති ඔකාරාගමො. පරොසහස්සං. ගාගමෙ ච, අතිජපගොබො.

26. අව නද්ධාත්‍යත්‍ර – “ඔ අවස්සෙ”ති ක්වචි අවස්ස ඔ. ඔනද්ධා.

ක්වචිති කිං. අවසුස්සතු.

බ්‍යඤ්ජනසන්ධි.

නිග්ගහිතසන්ධි

27. නිග්ගහිතන්ත්‍යධිකාරො. කිං කතො, සං ජාතො, සං ධීතො, තං ධනං, තං මිත්තන්තීහ –

වග්ගන්තං වා වග්ගෙ.

වග්ගබ්‍යඤ්ජනෙ පරෙ බින්දුස්ස තබ්බග්ගන්තො වා හොති. කිඬ්ඛතො, සඤ්ජාතො, සණ්ඨිතො, තන්ධනං, තම්මිත්තං.

වාති කිං. න තං කම්මං.

වාකාරෙතෙව ලෙ ලො ව. පුල්ලිඬ්ඨං.

28. වාත්‍යධිකාරො. එවං අස්ස, එතං අවොචෙතීහ –

මදා සරෙ.

සරෙ පරෙ බින්දුතො ම දා වා හොන්ති. එවමස්ස, එතදවොච.

වානි කිං. මං අප්පිනි.

29. තං ඵච, තං භීතීහ —

ඵහෙඤං.

ඵකාරෙ, හෙ ච පරෙ බින්නුතො ඤො වා භොති. ද්විත්තෙ — තඤ්ඤෙව,
තමෙව. තඤ්ඤි, තං හි.

30. සංයොගොතීහ —

සයෙ ච.

යකාරෙ පරෙ තෙන සහ බින්නුතො ඤො වා භොති. ද්විත්තෙ —
සඤ්ඤොගො, සංයොගො.

31. චක්ඛු අනිච්චං, අච සිරොතීහ - ආගමො, ක්චචිත්ථෙව.

නිග්ගහීතඤ්ච.

සරෙ, බ්‍යඤ්ජනෙ වා පරෙ ක්චචි බින්න්ද්වාගමො භොති. චක්ඛුංඅනිච්චං,
අචංසිරො.

32. විදුනං අග්ගං, තාසං අභංතීහ —

“ක්චචි ලොපං”ති සරෙ බින්න්ද්ලොපො, විදුනග්ගං. දීඝෙතාසාහං.

33. බුද්ධානං සාසනං, සං රාගොතීහ —

“බ්‍යඤ්ජනෙ චෙ”ති බින්න්ද්ලොපො, බුද්ධානසාසනං. දීඝසාරාගො.

34. බීජං ඉවෙනීහ —

පරො වා සරො.

බින්නුතො පරො සරො වා ලුප්පානෙ, බීජංච.

35. ඵචං අස්සෙතීහ —

බ්‍යඤ්ජනො ච විසඤ්ඤොගො.

බිත්දුනො පරෙ සරෙ ලුත්තෙ සංයොගො බ්‍යඤ්ජනො විනට්ඨසංයොගො හොතිති පුබ්බසලොපො. එවංස.

නිග්ගහිතසන්ධි.

වොමිස්සක සන්ධි

36. අනුපදිට්ඨානං වුත්තයොගතො.

ඉධානිද්දිට්ඨා සන්ධියො වුත්තානුසාරෙන ඤෙ යායා, යථා – යදි එවං, බොධි අඬිගාතිහ – යාදෙසෙ ඉමිනා සුත්තෙන දයකාරසංයොගස්ස ජො, ධයකාරසංයොගස්ස ඤො, ද්විත්තෙ – යජ්ජෙවං, බොජ්ඣංගිගා.

37. අසදිසසංයොගෙ එකසරුපතා ව.

පරි එසනාතිහ – යාදෙසෙ රකාරස්ස යො, පයොස නා.

38. වණ්ණානං බහුත්තං, විපරිතතා ව.

සරති, ඉති එව, සා ඉත්ථි, බුසං එව, බහු ආබාධො, අධි අහවි, සුඛං, දුක්ඛං, ජීවොතිහ –

මාගමො සකාරෙ අකාරස්ස උ ව, සුමරති.

ඉස්ස වො, ඉත්ථෙව.

පරලොපෙ ආකාරස්ස ඔ, සොත්ථි.

මාදෙසෙ, පුබ්බදීසෙ ව එකාරස්ස ඉ. බුසාමිව.

වාදෙසෙ හවකාරවිපරියයො. බහ්වාබාධො.

අධිස්ස ක්වචි අද්ධො, දීසෙ-අද්ධාහවි.

බිත්දුනො, ඔකාරස්ස ව එ. සුඛෙ, දුක්ඛෙ, ජීවෙ.

39. රදානං ලො, පට්ඨොධො, පරිලොහො.

40. සරෙ, බ්‍යඤ්ජනෙ වා පරෙ බිත්දුනො ක්වචි මො. මම අහාසි, බුද්ධම සරණං, පුබ්බෙ මො පරං න නොතබ්බො අයුත්තත්තා.

41. බිත්දුනො පරසරාන මඤ්ඤස්සරතාපි.

තං ඉමිනා, එවං ඉමං, කිං අහං තිහ-ඉස්ස අ. තදමිනා.

ඉස්ස උ, අකාරස්ස ච එ, බිත්ථුලොපාදො. එවුමං, කෙහං.

42. වාක්‍යසුබ්බච්චාරණත්ථං, ඡන්දහානිත්ථඤ්ච වණ්ණලොපොපි.

පටිසඬ්ඛාය යොනියොනීහ – පුබ්බයලොපො, පටිසඬ්ඛායොනියො.

43. අලාබ්‍රුනිත්‍යාදො අකාරලොපො. ලාබ්‍රුනි සිදන්ති, සිලා ජලවන්ති.

44. වුත්‍යහෙදාය විකාරොපි.

අකරම්භසෙ තෙත්‍යාදො සකාරෙ ගරුනො එකාරස්ස ඉමිනා ලභ්‍රඅකාරො,
අකරම්භස තෙ කිච්චං.

45. අක්ඛරනියමො ඡන්දං, ගරුලභ්‍රනියමො භවෙ වුත්ති,

දීසො, සංයොගාදිපුබ්බො රස්සො ච ගරු, ලභ්‍ර තු රස්සො. යථා- ආ, අස්ස,
අං, අ.

46.

එවමඤ්ඤාපි විඤ්ඤෙය්‍යා, සංහිතා තන්තියා හිතා;
සංහිතාති ච වණ්ණානං, සන්තිධ්‍රාවධානතො.

වොමිස්සකසන්ධි.

2. නාමකණ්ඩ

පුළුලිඬුග

47. “ජිනවචනසුත්තං හි”ති සබ්බත්ථාධිකාරො.

ලිඬුගඤ්ච නිපච්චතෙ.

ධාතුප්පච්චයවිහත්තිවජ්ජිතමත්ථසුත්තං සද්දරුපං ලිඬුගං නාම,
ජිනවචනසොග්ගං ලිඬුගං ඉධ යජියති නිජ්ඣාදියති ව.

48. බුද්ධඉති යිතෙ –

තතො ව විහත්තියො.

තස්මා ලිඬුගා පරා විහත්තියො භොන්ති. චකාරෙන තාසං
එකච්චනාදිපයමාදිසඤ්ඤා ව.

“සි යො අං යො නා හි ස නං ස්මා හි ස නං ස්මිං සු” ති විහත්තියො. සි යො
ඉති පයමා, අං යො ඉති දුතියා, නා හි ඉති තතියා, ස නං ඉති චතුත්ථි, ස්මා හි ඉති
පඤ්චමි, ස නං ඉති ඡට්ඨි, ස්මිං සු ඉති සත්තමි.

ලිඬුගත්ථෙ පයමා.

යො කම්මකත්තාදිවත්තත්තරමජ්ජත්තො සස්සරුපට්ඨො සුද්ධො, සො
ලිඬුගත්ථො නාම, තස්සාහිධානමත්තෙ පයමාවිහත්ති භොති. තස්සාපනියමෙ
එකමිහි වත්තබ්බෙ එකච්චනං සි, චුච්චතෙ තෙනෙතිච්චනං, එකස්සත්ථස්ස
ච්චනං එකච්චනං. එවං බහුවචනං.

අතොත්ථෙව.

සො.

අකාරන්තා පරස්ස සිස්ස ඔ භොති.

සරලොපො මාදෙසප්පච්චයාදිමිහි සරලොපෙ තු පකති.

අංආදිසු පරෙසු සරස්ස ලොපො භොති, තස්මිං කතෙ තු ක්චවාදිනා
අසවණ්ණෙ පත්තෙ පකති භොති.

නයෙ පරං යුත්තෙ. එවමුපරි සරලොපාදි. බුද්ධො.

බහුමිහි චත්තබ්බෙ බහුවචනං යො.

අතො වාත්ථෙව.

සබ්බයොනීනමාථ.

අකාරන්තා පරෙසං පට්ඨද්වයායොනීනං යථාසඬ්ඛං ආථ වා හොන්ති.
බුද්ධා.

වාති කිං. අග්ගයො.

49. ලිඬගත්ථෙ පට්ඨමාත්ථෙව.

ආලපනෙ ව.

අභිමුඛිකරණමාලපනං, තදධිකෙ ලිඬගත්ථෙ පට්ඨා හොති.

“ආලපනෙ සි ගසඤ්ඤා”ති සිස්ස ගසඤ්ඤා. ගෙඉත්ථෙව.

අකාරා පිතාද්‍යන්තානමා.

ගෙ පරෙ අකාරො පිතූසත්ථුඅත්තරාජාදීනමන්තො ව ආත්තං යාති.

“ආකාරො වා”ති ගෙ පරෙ ආකාරස්ස රස්සො වා.

සෙසතො ලොපං ගසීපි.

සො සිං ස්‍යා ව සබ්බතො ගස්සෙවාත්‍යාදිනිද්දිට්ඨෙහඤ්ඤා
අවණ්ණිවණ්ණුවණ්ණොකාරන්තා සෙසා, තෙහි පරෙ ගසී ලුප්‍යන්තෙ. හෙ -
බුද්ධ, බුද්ධා. යො - බුද්ධා.

50. කම්මත්ථෙ දුතියා.

යං කරොති, තං කම්මං නාම. තත්ථ දුතියා හොති. අංබුද්ධං. යොස්ස ඵ-
බුද්ධෙ.

51. තතියාත්ථෙව.

කත්තරි ව.

යො කරොති, ස කත්තා නාම. තත්ථ තතියා හොති. නා.

අතො නෙන.

අකාරා පරො නා එනං යාති. බුද්ධෙන.

හි.

සුභිස්වකාරො එ.

සුභිසු පරෙස්වකාරස්ස එ භොති.

ස්මාහිස්මිත්තං මිහාහිමිහි වා.

සබ්බසද්දෙහි පරෙසං ස්මාහිස්මිත්තං යථාසඬ්ඛ්‍යං මිහාහිමිහිඉච්චෙනෙ වා භොන්ති. බුද්ධෙහි, බුද්ධෙහි.

52. කරණෙ තතියා.

යෙන වා කශීරතෙ, තං කරණං නාම. තත්ථ තතියා භොති. සබ්බං කත්තුසමං.

53. සම්පදානෙ චතුත්ථී.

යස්ස දාතුකාමො රොචතෙ, ධාරයතෙ වා, තං සම්පදානං නාම. තත්ථ චතුත්ථී භොති. ස.

අතො වාත්චෙව.

ආය චතුත්ථෙකචචනස්ස තු.

අකාරා පරස්ස චතුත්ථෙකචචනස්ස ආයො වා භොති. බුද්ධාය.

“සාගමො සෙ”ති සෙ සකාරාගමො. බුද්ධස්ස. නං.

දීඝන්ත්චෙව.

සුනංහිසු ව.

සුනංහිසු පරෙසු සරාදීනං දීඝො භොති. වසද්දෙන ක්වචි න. බුද්ධානං.

54. අපාදානෙ පඤ්චමී.

යස්මාදපෙනි, භයමාදත්තෙ වා, තදපාදානං නාම, තත්ථ පඤ්චමී භොති.
ස්මා.

අතො ආචත්ථෙව.

55. ස්මාස්මිත්තං වා.

අකාරා පරෙසං ස්මාස්මිත්තං ආච වා භොන්ති. බුද්ධා, බුද්ධම්භා, බුද්ධස්මා.
බුද්ධෙහි, බුද්ධෙහි.

56. සාමිස්මිං ඡට්ඨි.

යස්ස වා පරිග්ගහො, තං සාමි නාම. තත්ථ ඡට්ඨි භොති. බුද්ධස්ස. බුද්ධානං.

57. ඔකාසෙ සත්තමී.

යොධාරො, තමොකාසං නාම. තත්ථ සත්තමී භොති. ස්මිං-බුද්ධෙ,
බුද්ධම්හි, බුද්ධස්මිං. සු-බුද්ධෙසු.

58.

බුද්ධො බුද්ධ සුඛං දදාති සරතො බුද්ධං තතො දුක්කරං,
කිං බුද්ධෙන මහිද්ධයොපි මුත්තයො බුද්ධෙන ජාතාසුඛි;
බුද්ධස්සෙව මනං දදෙ පදමහං බුද්ධා ලභෙය්‍යාවචුතං,
බුද්ධස්සිද්ධි න කිං කරෙ භවහවෙ භත්තාත්ථු බුද්ධෙ මම.

59. ඉතො පරං තනියාපඤ්චමීනඤ්ච චතුත්ථිඡට්ඨිනඤ්ච සරුපත්තා
පඤ්චමීඡට්ඨියො භියො උපෙක්ඛන්තෙ.

60. අත්ත, සි.

බ්‍රහ්මත්තසබ්බරාජාදිතො ත්ථෙව.

සායා ව.

බ්‍රහ්මාදිතො සිස්ස ආ භොති. අත්තා.

‘‘යොනමානො’’ති බ්‍රහ්මාදිතො යොනං ආනොත්තං. අත්තානො.

61. හෙ - අත්ත, අත්තා. යො, අත්තානො.

62. “බ්‍රහ්මත්තසබ්බරාජාදිතො අමාන”න්ති බ්‍රහ්මාදිතො අංචචනස්ස ආනං වා හොති. අත්තානං, අත්තං. අත්තානො.

63. අත්තෙන, අත්තනා. පක්ඛෙ-ජීනචචනානුරොධෙන එනාභාවො.

“අත්තාන්තො හිස්මිමනත්තං”ති හිමිහි අත්තන්තස්ස අනො. අත්තනෙහි. එවං කරණෙ.

64. “සස්ස නො”ති නොකාරො. අත්තනො. අත්තානං.

65. අම්භතුම්භන්තු රාජබ්‍රහ්මත්තසබ්බ සත්ථුපිතාදීහි ස්මා නාව.

අම්භාදිතො ස්මා නා ඉව හොති. අත්තනා.

66. “තතො ස්මිනී”ති ස්මිතො නි. අත්තනි. “අනත්ත”න්ති භාවනිද්දෙසෙන සුමිහි ව අනො. අත්තනෙසු.

67. රාජා අත්තාව. නා.

සච්ඡන්තිස්ස රාජස්සෙත්ථෙව.

නාමිහි රඤ්ඤා වා.

නාමිහි සච්ඡන්තිස්ස රාජසද්දස්ස රඤ්ඤා වා හොති. රඤ්ඤා, රාජෙන.

රාජස්ස රාජු සුනංහිසු ව.

සුනං හිසු පරෙසු රාජස්ස රාජු හොති, චකාරෙන ක්චචි න.

“සුනංහිසු චෙති” දීසෙ - රාජුහි, රාජුහි, රාජෙහි, රාජෙහි.

68. සච්ඡන්තිස්සෙත්තාධිකාරො.

“රාජස්ස රඤ්ඤො රාජිනො සෙ”ති සෙ රඤ්ඤො රාජිනො හොන්ති. රඤ්ඤො, රාජිනො.

“රඤ්ඤං නමිහි වා”ති නමිහි රඤ්ඤං වා. රඤ්ඤං, රාජුනං, රාජානං.

69. ස්මාස්සනාතුලාත්තා-නාමිහි රඤ්ඤා වා. රඤ්ඤා, රාජම්භා, රාජස්මා.

70. “ස්මිමහි රඤ්ඤෙ රාජිනී”ති ස්මිමහි රඤ්ඤෙ රාජිනී භොන්ති. රඤ්ඤෙ, රාජිනී. රාජ්‍යසු, රාජෙසු.

71. ගුණවන්තු, සි.

සවිහත්තිස්ස න්තුස්සෙත්ථෙව.

“ආ සිමහි”ති සිමහි සවිහත්තිස්ස න්තුස්ස ආ. ගුණවා.

යොමහි පයමෙත්ථෙව.

න්තුස්ස න්තො.

පයමෙ යොමහි සවිහත්තිස්ස න්තුස්ස න්තොකාරො භොති. ගුණවන්තො.

සුනංහිසු අත්තංත්ථෙව.

න්තුස්සන්තො යොසු ව.

සුනංහිසු, යොසු, චකාරෙන අඤ්ඤෙසුපි පරෙසු න්තුස්සන්තො අත්තං යාති. ගුණවන්තා.

72. සවිහත්තිස්සෙත්තාධිකාරො. අංඉත්ථෙව.

අවණ්ණො ව ගෙ.

ගෙ පරෙ සවිහත්තිස්ස න්තුස්ස අංඅආ භොන්ති. හෙගුණවං, ගුණව, ගුණවා. යො - ගුණවන්තො, ගුණවන්තා.

73. අත්තං - ගුණවන්තං. ගුණවන්තෙ.

74. “තොතිතා සස්මිං නාස්වී”ති සවිහත්තිස්ස න්තුස්ස නාමහි තා, සෙ තොකාරො, ස්මිමහි ති ව වා. ගුණවතා, ගුණවන්තෙන. ගුණවන්තෙහි, ගුණවන්තෙහි.

75. ගුණවතො, ගුණවන්තස්ස.

“නමහි තං වා”ති නමහි න්තුස්ස තං වා. ගුණවතං, ගුණවන්තානං. ස්මා නාව.

76. ගුණවති, ගුණවන්තෙ, ගුණවන්තමිහි, ගුණවන්තස්මිං, ගුණවන්තෙසු.

77. ගච්ඡන්ත, සි.

“සිම්භි ගච්ඡන්තාදීනං න්තසද්දො අ”න්ති න්තසද්දස්ස අංවා, සිලොපො.
ගච්ඡං, සිස්ස ඔ – ගච්ඡන්තො.

ගච්ඡන්තාදීනං න්තසද්දොත්ථෙව.

සෙසෙසුන්තුව.

වුත්තං හිත්වා සෙසෙසු ගච්ඡන්තාදීනං න්තසද්දො න්තු ඉව දට්ඨබ්බො.
ගච්ඡන්තො, ගච්ඡන්තාඉච්චාදි.

සෙසං ගුණවන්තසමං.

78. ගච්ඡන්තාදයො නාම අන්තජ්ජච්චයන්තා.

79. අග්ගි, සිලොපො.

“ඉවණ්ණුවණ්ණා කුලා”ති ඉවණ්ණුවණ්ණානං යථාසඬ්ඛාං
කුලසඤ්ඤා.

කුලතො වාත්ථෙව.

සපතො ව යොනං ලොපො.

සපකුලතො යොනං ලොපො වා හොති.

යොසු කතනිකාරලොපෙසු දීසං.

කතො නිකාරො ලොපො ව යෙසං තෙසු යොසු සරානං දීසො හොති. අග්ගි.
පක්ඛෙ-අත්තන්ත්ථෙව.

යො ස්වකතරස්සො කො.

යොසු අකතරස්සො කො අත්තං යාති. අග්ගයො. තථාලපනෙ.

80. අං මො නිග්ගහිතං කුලපෙහි.

කුලපතො අං මො ව බිත්ථං යන්ති. අග්ගිං. අග්ගි, අග්ගයො.

81. අග්ගිනා. දීසෙ-අග්ගිහි, අග්ගිහි.

82. “කුලතො සස්ස නො වා”ති සස්ස නොත්තං වා. අග්ගිනො, අග්ගිස්ස. අග්ගීනං.

83. “කුලතො චෙ”ති ස්මාස්ස නා. අග්ගීනා.

84. අග්ගිමිහි, අග්ගිස්මිං. අග්ගීසු.

85. ආදි අග්ගීව. ස්මිංනො පන “ආදිතො ඔ චෙ”ති අං, ඔ ව වා. ආදි, ආදො, ආදිමිහි, ආදිස්මිං. ආදීසු.

86. දණ්ඩි, සි.

“අසො රස්ස”මාදිනා රස්සෙ සම්පත්තෙ “න සිස්මිමනපුංසකානී”ති සිමිහි අනපුංසකානං න රස්සො. සිලොපො, දණ්ඩි, යොලොපෙ – දණ්ඩි. පක්ඛෙ –

අසො රස්සමෙකච්චනයොස්චපි ව.

එකච්චනයොසු කුලපා රස්සං යන්ති.

කුතො කතරස්සාත්චෙව.

යොනං නො.

කතස්සා කුතො යොනං නොත්තං හොති. දණ්ඩිනො.

87. “කුලපා රස්ස”න්ති ගෙ පරෙ කුලපානං රස්සො. හෙදණ්ඩි. දණ්ඩි, දණ්ඩිනො.

88. වා අංඉත්චෙව.

“නං කුතො කතරස්සා”ති අංඉච්චස්ස නං වා. දණ්ඩිනං, දණ්ඩිං. දණ්ඩි, දණ්ඩිනො.

89. දණ්ඩිනා. දණ්ඩිහි, දණ්ඩිහි.

90. දණ්ඩිනො, දණ්ඩිස්ස. දණ්ඩිනං.

91. කුතො කතරස්සාත්චෙව.

“ස්මිනී”ති ස්මිනො නි. දණ්ඩිනි. දණ්ඩීසු.

92. හික්බු, සිලොපො.

වා යොනංත්වෙව.

“ලතො වො කාරො වෙ”ති ලතො යොනං වොත්තං වා.

අත්තං අකතරස්සොත්වෙව.

වෙවොසු ලො ව.

වෙවොසු අකතරස්සො ලො අත්තං යාති. හික්බවො, පක්ඛෙ – යොලොප දීසා. හික්බු.

93. හෙ-හික්බු.

“අකතරස්සා ලතො ය්වාලපනස්ස වෙවො”ති ආලපනෙ යොස්ස වෙවොකාරා, අත්තං. හික්බවෙ, හික්බවො, හික්බු.

94. හික්බුං. හික්බවො, හික්බු. සෙසං අග්ගීව.

95. එවං ජන්තු. ජන්තු, ජන්තවො.

“ලතො වොකාරො වෙ”තීහ කාරග්ගහණෙන යොනං නොත්තං, වකාරෙන ක්වචි වොනොනමහාවොව විසෙසො. ජන්තූනො, ජන්තූයො.

96. සත්ථු, සි.

“සත්ථුපිතාදීනමා සිස්මිං සිලොපො වෙ”ති සත්ථාද්‍යන්තස්ස ආ, සිලොපො ව. සත්ථා.

සත්ථුපිතාදීනන්ත්‍යධිකාරො.

අඤ්ඤස්ථාරත්තං.

සිතොඤ්ඤසු සත්ථාද්‍යන්තස්ස ආරො භොති.

තතො යොනමො තු.

තතො ආරතො යොනං ඔ භොති. සත්ථාරො.

97. හෙ-සත්ථ, සත්ථා. සත්ථාරො.

98. සත්ථාරං. සත්ථාරෙ, සත්ථාරො.

99. “නා ආ”ති ආරතො නාස්ස ආ. සත්ථාරා. සත්ථාරෙහි, සත්ථාරෙහි.

100. උ සස්මිං සලොපො ව.

සෙ සත්ථාදාන්තස්ස උ හොති සලොපො ව වා. සත්ථු, සත්ථුනො, සත්ථුස්ස.

“වා නමිහි”ති නමිහි ආරො වා. සත්ථාරානං.

“සත්ථුනාත්තඤ්චෙ”ති නමිහි සත්ථාදාන්තස්ස අත්තං වා. දිසෙසත්ථානං.

101. “තතො ස්මිමි”ති ආරතො ස්මිනො ඉ. “ආරො රස්සමිකාරො”ති ඉමිහි ආරස්ස රස්සො. සත්ථරි. සත්ථාරෙසු. එවං නත්තාදි.

102. පිතා සත්ථෙව. “පිතාදිනමසිමිහි”ති සිතොඤ්ඤෙසු ආරස්ස රස්සොව විසෙසො. පිතරො.

නමිහි – පිතුනන්තිපි හොති. එවං භාතුප්පහුතයො.

103. අහිභු. රස්සෙ-අහිභුවො. යොලොපෙඅහිභු. සෙසං හික්ඛුව, රස්සොව විසෙසො.

104. එවං සබ්බඤ්ඤු. පුබ්බෙව යොනං නොකාරො ව. සබ්බඤ්ඤුනො, සබ්බඤ්ඤු.

105. ගො.

ගාවඉත්ථෙව.

“යොසු චෙ”ති ගොසද්දොකාරස්ස ආවො, “තතො යොනමො තු”තීහ තුසද්දෙන යොනං ඔ. ගාවො. තථාලපනෙ.

106. අවමිහි ව.

අමිහි පරෙ ගොසද්දොකාරස්ස ආවඅවා හොන්ති, වසද්දෙන හිනංවජ්ජිතෙසු සෙසෙසුපි.

107. “ආවස්ස වා”ති අමිහි ආවන්තස්ස උත්තං වා, ගාභ්වං, ගාවං, ගවං. යො-ගාවො. ගාවෙන, ගවෙන. ගොහි, ගොහි.

108. “ගාව සෙ”ති සෙ ඔස්ස ආවො. ගාවස්ස, ගවස්ස. “තතො න”මාදො
වකාරෙන නංඉච්චස්ස අං, ඔස්ස අවො ව. ගවං.

109. “සුභිනාසු වෙ”තීහ වකාරෙන ගොස්ස ගු ව. ද්විත්තෙ-ගුන්තං,
ගොනං. ගාවා, ගවා, ගාවම්හා, ගවම්හා, ගාවස්මා, ගවස්මා. ගොහි, ගොහි.

110. ගාවෙ, ගවෙ, ගාවම්හි, ගවම්හි, ගාවස්මිං, ගවස්මිං. ගාවෙසු, ගවෙසු,
ගොසු.

පුල්ලිඛිගා.

ඉත්ථිලිඛිග

111. කඤ්ඤා. සිලොපො.

“ආ සො”ති ඉත්ථියං ආකාරස්ස සසඤ්ඤා. යො ලොපෙ – කඤ්ඤා. පක්ඛෙ
– කඤ්ඤායො.

112. “සතෙ වෙ”ති ගස්ස ඵ. හෙ-කඤ්ඤෙ. කඤ්ඤා, කඤ්ඤායො.

113. කඤ්ඤං. කඤ්ඤා, කඤ්ඤායො.

114. ආය ඵකච්චනස්සෙත්ථෙව.

“සතො නාදීන”න්ති නාදෙකච්චනානමායො. කඤ්ඤාය. කඤ්ඤාහි,
කඤ්ඤාහි.

115. කඤ්ඤාය. කඤ්ඤානං.

116. සපතො ස්මිං යං වා.

සපෙහි ස්මිතො යං වා හොති. කඤ්ඤායං, කඤ්ඤාය. කඤ්ඤාසු.

117. රත්ති, සිලොපො.

“තෙ ඉත්ථිඛ්‍යා පො”ති ඉත්ථියම්චණ්ණචණ්ණානං පසඤ්ඤා.
යොලොපදීසා. රත්ති. පක්ඛෙ – රත්තියො. තථාලපනෙ.

118. රත්තිං, රත්ති. රත්තියො.

119. ඵකච්චනස්ස නාදීනන්ත්ථෙව.

“පතො යා”ති නාදෙකවචනානං යා. රත්තියා. රත්තීහි, රත්තීහි.

120. රත්තියා. රත්තීනං.

121. රත්තියං, රත්තියා. රත්තීසු.

122. නදී. සෙසං රත්තීව. අසත්තා රස්සොව විසෙසො.

123. යාගු රත්තීව.

124. මාතු, ධිතු, දුහිත්වාදයො පිතෙව.

125. ජම්බු නදීව.

කඤ්ඤාඉති යිතෙ –

ඉත්ථියමනො ආපච්චයො.

ඉත්ථියං චත්තමානා අකාරන්තනො ආපච්චයො භොති. සරලොපපකල්යාදි. කඤ්ඤා.

“ධාතුප්පච්චයවිහත්ති චජ්ජිතමත්ථවං ලිඛිග”න්ති චචනතො පච්චයන්තස්සාලිඛිගත්තා තද්ධිතාදිසුත්තෙ චකාරෙන නාමමිව කතෙ – ස්වාදි. එවං ඊඉනීසු.

එවං අජා, එළකා, කොකිලා, අස්සා, මුසිකා, බලාකා, මන්දා, ජරාඉච්චාදි.

126. ඉත්ථියන්ත්‍යධිකාරො.

නදාදිතො වා ඊ.

ඉත්ථියං නදාදිතො වා අනදාදිතො වා ඊ භොති. නදී, නගරී, කුමාරී, බ්‍රාහ්මණී, තරුණී, කුක්කුටී, ඉත්ථි ඉච්චාදි.

“මාතුලාදීනමානත්තමිකාරො”ති ඊමිහි මාතුලාද්‍යන්තස්ස ආනො. මාතුලානීත්‍යාදි.

අනදාදිතො වා ඊ. සබ්බි, හත්ථි.

භවතො භොතො.

ඊම්හි භවන්තස්ස භොතො භොති. භොති.

127. “ඤ ච ඤකණ්ණො ඤන්තුහි”ති ඊ. මානවි, නාවිකී, වෙනතෙය්ඨි, ගොතමී.

128. “න්තුස්ස තමිකාරො”ති න්තුස්ස තො වා. ගුණවතී, ගුණවන්තී. ධිතිමතී, ධිතිමන්තී.

න්තස්ස න්තුඛ්‍යපදෙසො. මහතී, මහන්තී.

129. පතිහික්ඛුරාජිකාරන්තෙහි ඉතී.

පත්‍යාදිහි ඊකාරන්තෙහි ච ඉත්ථියං ඉතී භොති.

“පතිස්සිනිමිහි”ති පත්‍යන්තස්ස අත්තෙ සරලොපාදො තුකාරොන ලොපාභාවො. “වා පරො අසරූපා”ති ඉලොපො, දීසො ච. ගහපතානී, හික්ඛුනී, රාජිනී, මෙධාවිනී, තපස්සිනී, ධම්මවාරිණී, භයදස්සාවිනී, භුත්තාවිනිත්‍යාදි.

ඉත්ථිලිඬගා.

නපුංසකලිඬග

130. චිත්ත, සි.

නපුංසකෙහි අතො නිච්චන්තෙව.

සිං.

අකාරන්තෙහි නපුංසකෙහි සිස්ස නිචං අං භොති. චිත්තං.

යොනං නි නපුංසකෙහිත්ථෙව.

අතො නිච්චං.

අකාරන්තෙහි න පුංසකෙහි යොනං නිච්චං නි භොති, නිස්ස ආ. චිත්තා. පක්ඛෙ – යොස්වාදිනා දීසෙ – චිත්තානි.

131. ගලොපෙ – හෙ – චිත්ත. චිත්තා, චිත්තානි.

132. චිත්තං. නිස්ස ඵ – චිත්තෙ, චිත්තානි. සෙසං බුද්ධොව.

133. මන, සි, මනං.

නා වාත්ථෙව.

134. මනොගණාදිතො ස්මිත්තානම්ආ.

මනාදිතො ස්මිත්තානං ඉආ වා භොන්ති.

ස සරෙ වාගමො.

විභත්තාදෙසෙ සරෙ පරෙ මනාදිතො සාගමො වා භොති. මනසා.

135. සස්ස චො

මනාදිතො සස්ස ඔ භොති, වසඳ්දෙන ස්මාස්ස ආ ව. මනසො, මනසා.

136. මනසි. සෙසං චිත්තංව.

137.

මනං සිරං උරං තෙජං, රජං ඔජං වයං පයං;
යසං තපං වචං චෙතං, එවමාදි මනොගණො.

138. ගුණවත්තු, සි.

“අං නපුංසකෙ”ති සිම්භි සවිභත්තිස්ස න්තුස්ස අං. ගුණවං. න්තුස්ස ත්තෙ – ගුණවත්තාති.

139. යොතොඤ්ඤං පුමෙව. එවං ගච්ඡං.

140. අට්ඨි.

වාත්ථෙව.

“යොනන්ති නපුංසකෙහි”ති යොනං නි වා. අට්ඨිති. ඤාත්තා යොලොපෙ – අට්ඨි. තථාලපනෙ.

141. අට්ඨිං, අට්ඨිනි, අට්ඨි. සෙසං අග්ගිව.

142. දණ්ඩි, සි.

අසත්තා රස්සො, දණ්ඩි. යොතොඤ්ඤං පුමෙව.

143. ආයු අට්ඨිව.

නපුංසකලිඛිගා.

පුමිත්ථිලිඛිග

144. පුමිත්ථිලිඛිගා – සට, කට, යට්ඨි, මුට්ඨි, සින්ධු, රෙණුප්පභූතයො ද්විපද චතුප්පද ඡාතිවාචිනො ව.

යථා – සටො, ඊපච්චයෙ-සටි. එසො යට්ඨි, එසා යට්ඨිච්චාදි.

ද්විපදඡාතිවාචිනො යථා – ඛත්තියො. ආපච්චයෙ- ඛත්තියා, සමණො, ඊම්භි-සමණිඉච්චාදි.

චතුප්පදඡාතිවාචිනො යථා – ගජො, ආ-ගජා, බ්‍යග්ඝො, ඊම්භි - බ්‍යග්ඝිඉච්චාදි.

පුමනපුංසකලිඛිග

145. පුමනපුංසකලිඛිගා – ධම්ම, කම්ම, බ්‍රහ්ම, කුසුම සඬිගම, පදුම, අස්සම, විහාර, සරීර, සුවණ්ණ, වණ්ණ, කහාපණ, භවන, භූවන, යොබ්බන, භුසන, ආසන, සයන, ඔදන, ආකාස, උපවාස, මාස, දිවස, රස, ඵල, ඵල, රට්ඨ අම්බු, මධ්වාදයො.

ඉත්ථිනපුංසකලිඛිග

146. ඉත්ථිනපුංසකලිඛිගා – නගර, අච්චිප්පමුඛො.

සබ්බලිඛිග

147. සබ්බලිඛිගා – තට පුට පත්ත මණ්ඩල කලසා දයො, නාමිකතා, සබ්බනාමානි ව. යථා – තටො, ඊම්භි – තටි, තට්ඨිච්චාදි.

නාමිකතා යථා – දෙවදත්තො, ආ – දෙවදත්තා දෙවදත්තම්ච්චාදි.

සබ්බනාම

148. සබ්බ, කතර, කතම, උභය, ඉතර, අඤ්ඤ, අඤ්ඤතර, අඤ්ඤතම, පුබ්බ, පර, අපර, දක්ඛිණ, උත්තර, එක, ය, ත, එත, ඉම, අමු, කිං, තුම්භ, අම්භ-ඉති සබ්බනාමානි.

සබ්බො බුද්ධොව. අයං විසෙසො.

යොත්තෙව.

සබ්බනාමකාරතෙ පඨමො.

සබ්බාදීනමකාරතො පරො පඨමො යො එත්තං යාති සබ්බෙ.

“තයො නෙව ච සබ්බනාමෙහි”ති නිසෙධා සස්මාස්මිත්තං ආය ආ ඵ න භොන්ති. සබ්බස්ස.

සබ්බතො නං සංසානං.

සබ්බාදීතො නං ඉච්චස්ස සංසානං භොන්ති.

අකාරො ඵ ඉත්ථෙව.

සබ්බනාමානං නමිහි ච.

නමිහි සබ්බාදීනමකාරස්ස ඵ භොති. සබ්බෙසං, සබ්බෙසානං.

149. ඉත්ථියං ආ, සබ්බා කඤ්ඤාව. අයං විසෙසො. වාත්ථෙව.

සපතො ස්මිංසානං සංසා.

සපසඤ්ඤාතො සබ්බාදීතො ස්මිංසානං සංසා වා භොන්ති.

“සංසාස්ථෙකච්චනෙසු චෙ”ති සාගමො.

සො රස්සං.

එකච්චනසංසාසු සො රස්සං යාති. සබ්බස්සා, සබ්බාය. සබ්බාසං, සබ්බාසානං. සබ්බස්සං, සබ්බායං. සබ්බාසු.

නෙතාහි ස්මිමායයා.

සපඤ්ඤාහි සබ්බාදීහි ස්මිතො ආය යා න භොන්ති.

150. නපුංසකෙ – සබ්බං. සබ්බානි. ඵං දුතියා.

සබ්බාදයො නපුංසකෙ තතියාදීසු සකසකපුමසමා. ඵං ය - සද්දන්තා.

151. පුබ්බපරාපරෙහි තු ස්මිතො “යදනුපපන්නා නිපාතනා සිජ්ඣන්ති”ති අනිත්ථියං ඵ වා. පුබ්බෙ, පුබ්බස්මිංඉච්චාදි.

එකසඳ්දො සඩ්ඛ්‍යාතුලාඤ්ඤාසභායත්ථො. යදා සඩ්ඛ්‍යත්ථො,
තදෙකචචනො, අඤ්ඤත්ථ සබ්බචචනො ච.

යාදීනමාලපනං නත්ථී.

152. ත, සි.

සිම්භි සං අනපුංසකස්සෙත්ථෙව.

එතතෙසං තො.

සිම්භි අනපුංසකානං එතතඉච්චෙතෙසං තකාරස්ස ස භොති. සො.

තස්ස වා නත්තං සබ්බත්ථ.

තිලිඬ්ගෙසු සබ්බාදීනං තකාරස්ස නො වා භොති. නෙ, නෙ. සෙසං
සබ්බසමං, නත්තංව විසෙසො.

153. ඉත්ථීයං – සා, නා, නායො, තා, තායොඉච්චාදි.

වාත්ථෙව.

තතො සස්ස ස්සාය.

තාඵතාඉමාහි සස්ස ස්සායො වා භොති.

සංසාස්ථෙකචචනෙසු ඉඉත්ථෙව.

තස්සා වා.

එකචචනසංසාසු තාසද්දස්ස ආ ඉත්තං වා යාති. තිස්සාය, තිස්සා, තස්සා,
තාය. තාසං, තාසානං. තිස්සං, තස්සං, තායං. තාසු.

154. නපුංසකෙ – තංඉච්චාදි.

155. එසො. සෙසං සබ්බසමං.

156. ඉත්ථීයං – එසා.

සංසාස්ථෙකචචනෙස්ථෙත්ථෙව.

එතිමාසම්.

එකවචනසංසාසු එතාඉමානමන්තස්ස ඉ හොති. එතිස්සාය, එතිසා, එතාය. එතාසං, එතාසානං. එතිස්සං, එතස්සං, එතායං. එතාසු. සෙසං සබ්බාව.

157. නපුංසකෙ – එතං ඉච්චාදි.

158. ඉම, සි.

“අනපුංසකස්සායං සිම්භී”ති ඉමස්ස අයං. සිලොපො. අයං, ඉමෙ. ඉමං, ඉමෙ.

“අනිම් නාමහි චෙ”ති ඉමස්ස අනො, ඉම් ච. අනෙන, ඉමිනා.

“සබ්බස්සිමස්සෙ වා”ති සුනංහිසු එවා. එහි, ඉමෙහි. වා ස්මාසස්මිංසංසාස්චත්තන්ත්ථෙව.

ඉමසද්දස්ස ච.

සස්මාස්මිංසංසාසු ඉමස්ස අත්තං වා හොති. අස්ස, ඉමස්ස. එසං, එසානං, ඉමෙසං, ඉමෙසානං. අස්මා, ඉමම්හා, ඉමස්මා. එහි, ඉමෙහි. අස්මිං, ඉමම්හි, ඉමස්මිං. එසු, ඉමෙසු.

අත්තපක්ඛෙ – “න තිමෙහි කතාකාරෙහි”ති ස්මාස්මින්නං මහාමහි න සිජ්ඣන්තෙ.

159. ඉත්ථියං – අයං. සෙසං එතාව, සංසාස්චත්තංව විසෙසො.

160. නපුංසකෙ – සච්ඡත්තිස්ස වාත්ථෙව.

“ඉමස්සිද්ධංසිසු නපුංසකෙ”ති ඉමස්ස ඉදං වා. ඉදං, ඉමං ඉමෙ, ඉමානි. එවං දුතියා.

161. අමු, සි.

වා අනපුංසකස්ස සිම්භිත්ථෙව.

“අමුස්ස මො සං”ති මස්ස සො වා, සිලොපො. අසු.

“සබ්බතො කො”ති සබ්බනාමතො කාගමො. “සො”ති ඔ, අමුකො, පක්ඛෙ – අමු. අමු, අමුයො.

පුබ්බෙව යොනං වොකාරො න. අමුං. අමු, අමුයො. සෙසං භික්ඛුව සබ්බාදිකාරියාඤ්ඤා.

162. ඉත්ථියං – අසු. සෙසං යාගුසමං. විසෙසොයං – අමුස්සා, අමුයා. අමුසං, අමුසානං. අමුස්සං, අමුයං. අමුසු.

163. නපුංසකෙ – සවිහත්තිස්ස අංසිසු නපුංසකෙත්වෙව.

“අමුස්සාදුං”ති අදුං. අදුං. අමු, අමුනි. එවං දුතියා.

164. “සෙසෙසු වෙ”ති සබ්බත්ථ කිස්ස කො. කො, කා, කං ඉච්චාදි. ලිඬගත්තයෙ සබ්බසමො.

165. තුම්හ, සි, අම්හ, සි.

සවිහත්තිස්ස තුම්හම්භානන්තාධිකාරො.

ත්වමහං සිම්හි ව.

සිම්හි සවිහත්තිනං තුම්හම්භානං ත්වං අහං භොන්ති. වසද්දෙන තුම්හස්ස තුවං ව. ත්වං, තුවං, අහං. යො – තුම්හෙ.

“මයං යොම්හි පඨමෙ”ති අම්හස්ස මයං භොති. මයං.

166. “තංමමම්හි”ති අම්හි තං මං භොන්ති.

“තවං මමඤ්ච නවා”ති අම්හි තවං මමඤ්ච නවා.

“තුම්හස්ස තුවං ත්වමම්හි”ති තුම්හස්ස තුවං, ත්වඤ්ච. තං, තවං, තුවං, ත්වං, මං, මමං.

ආකත්ත්වෙව.

“වා යොජ්ජඨමො”ති දුතියායොස්ස ආකං වා. තුම්භාකං, තුම්හෙ. අම්භාකං, අම්හෙ.

167. “නාම්හි තයා මයා”ති නාම්හි තයා මයා භොන්ති. “තයාතයිනං තකාරො ත්වත්තංවා”ති තස්ස ත්වො වා. ත්වයා, තයා, මයා. තුම්හෙහි, අම්හෙහි.

168. “තව මම සෙ”ති සෙ තව මම භොන්ති.

“තුය්හං මය්හං චෙ”ති සෙ තුය්හං මය්හඤ්ච.

“සස්සං”ති සස්ස අං වා.

“අම්හස්ස මමං සවිහත්තිස්ස සෙ”ති සෙ අම්හස්ස මමං ච. තච, තුය්හං, තුම්හං, මම, මය්හං, අම්හං, මමං.

“තුම්හම්හෙහි නමාකං”ති නංචචනස්ස ආකං. තුම්හාකං, අම්හාකං. ස්මානාව.

169. “තුම්හාම්හානං තයි මයි”ති ස්මිම්හි තයි මයි භොන්ති. ත්චෙ කතෙ - ත්වයි, තයි, මයි, තුම්හෙසු, අම්හෙසු. ලිඛිගත්තයෙ සමං.

170. නවාත්චෙච.

පදනො දුතියා චතුත්ථි ඡට්ඨිසු චොනො.

අත්ථජ්ජොතකා චණ්ණා පදං, දුතියා චතුත්ථි ඡට්ඨි ඛුච්චනෙසු පරෙසු පදස්මා පරෙසං සවිහත්තිනං තුම්හාම්හානං චොනොකාරා නවා භොන්ති.

රක්ඛතු චො, පස්සතු නො, දදාති චො, දදාහි නො, සද්ධා චො, සත්ථා නො.

නවාති කිං, එසො අම්හාකං සත්ථා.

171. පදනොත්තයිකාරො.

“තෙමෙකච්චනෙසු චෙ”ති චතුත්ථිඡට්ඨෙකච්චනෙසු තෙ මෙ භොන්ති. දදාමි තෙ, දදාහි මෙ, ඉදං තෙ, අයං මෙ.

“නඅම්හි”ති අම්හි නිසෙධො. පස්සෙථ තං, අජ්නි මං.

“වා තතියෙ චෙ”ති තතියෙකච්චනෙ තෙ මෙ වා භොන්ති. කතං තෙ තයා වා. කතං මෙ මයා වා.

“ඛුච්චනෙසු චොනො”ති තතියාඛුච්චනෙසු චො නො භොන්ති. ඛුච්චනෙ පඨමෙ යොම්හි ච. කතං චො, කතං නො, ගාමං චො ගච්ඡෙය්‍යාථ, ගාමං නො ගච්ඡෙය්‍යාම.

සඬ්ඛ්‍යා

172. සඬ්ඛ්‍යා චුච්චනෙ.

එකසද්දො සබ්බනාමෙසු වුත්තො.

173. ද්වාදයො අට්ඨාරසන්නා බහුවචනන්නා.

සවිහත්තිස්ස, ඉත්ථිපුමනපුංසකසඬ්ඛාන්ති වාධිකාරො.

“යොසු ද්විත්තං ද්වෙ වෙ”ති ද්විස්ස ද්වෙ හොති. ද්වෙ, ද්වෙ, ද්විහි, ද්විහි.
නො ව ද්වාදිතො නමිහි.

නමිහි ද්වාදිතො නකාරාගමො හොති. ද්විත්තං, ද්විසු, ලිඬ්ගත්තයෙ සමං.

174. ත්වතුන්නං තිස්සො චතස්සො තයො චත්තාරො තිණි චත්තාරි.

යොසු ඉත්ථිපුමනපුංසකෙසු සවිහත්තිනං ත්වතුන්නං තිස්සො චතස්සො
ආදයො හොන්ති. තයො, තයො, තිහි, තිහි, තිත්තං.

“ඉණ්ණමිණ්ණන්නං තිහි සඬ්ඛාහි”ති තිසද්දතො නංඉච්චස්ස ඉණ්ණං
ඉණ්ණන්නං ව. තිණ්ණං, තිණ්ණන්නං, තිසු.

175. ඉත්ථියං-තිස්සො, තිස්සො, තිහි, තිහි.

“නො වා”දො චකාරෙන නමිහි ස්සංආගමො, වග්ගන්තෙතිස්සනං, තිසු.

176. නපුංසක-තිණි, තිණි, තිහි.

177. චත්තාරො.

“ඔසරෙ වෙ”තිහ චකාරෙන යොසු උස්ස උරො. “තතො යොනමොතු”තිහ
තුකාරෙන යොනං ඔ. චතුරො. එචං දුතියා. චතුහි, චතුන්නං, චතුසු.

178. ඉත්ථියං, චතස්සො, චතස්සො, චතුහි. පුබ්බෙව ස්සංආගමො.
යදාදිනා උස්ස අත්තං. චතස්සන්නං, චතුසු.

179. නපුංසක, චත්තාරි, චත්තාරි.

180. “පඤ්චාදින මකාරො”ති යොසු සවිහත්තිස්ස පඤ්චාදාන්තස්ස
අත්තං. පඤ්ච, පඤ්ච.

“පඤ්චාදින මත්තං”ති සුනංහිසු පඤ්චාදාන්තස්ස අත්තං.
එදිසානමපවාදොයං. පඤ්චහි, පඤ්චන්නං, පඤ්චසු. ලිඬ්ගත්තයෙ සමං.

181. එවං ඡ සත්ත අට්ඨ නව දසාදයො අට්ඨාරසන්තා.

182. වීසත්තාදයො ආනවුතියා ඉත්ථිලිඬගා එකවචනන්තා, වීසති රත්තීව.
එවං තිංසති.

වත්තාලීසං පඤ්ඤාසං සද්දෙහි පරාසං සබ්බාසං විහත්තීනං
“සබ්බාසමා”දොතිහ ආදිසද්දෙන ලොපො, සට්ඨි වීසති ව. එවං සත්තති අසිති
නවුති.

සතං නපුංසකමෙකවචනන්තං. එවං සහස්සාදි.

කොටි වීසතීව.

183. රාසිහෙදෙ තු සබ්බත්ථ බහුවචනමපි. යථා-ද්වෙවීසතියො බුද්ධදන්තා.
තිස්සො වීසතියො දිනසට්ඨා. එවමඤ්ඤත්තු.

එසෙසො එතන්තිප්පසිද්ධි, ලොකස්ස හොති යත්ථත්ථෙසු.

ථිපුමනපුංසකානිත්තුවචන්තෙ, තානිමානි ලොකෙනාත්ථා.

අලිඬග

184. අලිඬගා වුච්චන්තෙ.

ක්වචි තො පඤ්චමාත්ථෙ.

ලිඬගතො පඤ්චමාත්ථෙ ක්වචි තොප්පච්චයො හොති.

“ත්වාදයො විහත්තිසඤ්ඤායො”ති තොප්පභුතිදාන්තාන්තානං
විහත්තිසඤ්ඤා. තස්මා තදන්තානමපි විහත්තාන්තන්තා පදත්තං සිද්ධන්ති න පුන
විහත්ති. චොරස්මා චොරතො. එවං පිතිතො, එත්ථ “පිතාදීන මසිමිහි”
ත්තාත්තාසිමිහිග්ගහණෙන තොමිහි පිතාදීනං උස්ස ඉ.

ඉමස්සි ථන්දානිහතොධෙසු ව.

ථංආදීසු පරෙසු ඉමස්ස ඉ හොති. ඉතො.

“සබ්බස්සෙතස්සාකාරො වා”ති තොප්ප්චෙතස්ස අත්තං වා, අතො,
එත්තො. පක්ඛෙ- “සරලොපා”දිනා අකාරලොපො.

“ත්තොප්ප චෙ”ති කිස්ස කු. කුතො.

“ක්වචි තො”ති සුත්තද්විධාකරණෙන සත්තමාත්ථෙ ච තො භොති,
ආදිස්මිං, ආදිතො.

185. “ත්‍රථ සත්තමියා සබ්බනාමෙහි”ති සත්තමාත්ථෙ ත්‍රථස්ථව්වයා
භොත්ති. සබ්බස්මිං, සබ්බත්‍ර, සබ්බත්ථ, ද්විත්තං. එවං අත්‍ර, අත්ථ. එත්ථ “ත්‍රෙ
නිච්ච”න්ති පුබ්බෙ එතස්ස අ. කුත්‍ර, කුත්ථ.

“සෙසෙසු චෙ”ති කාදෙසෙ-කත්ථ.

186. “කිස්මා වො චෙ”ති වස්ථව්වයො. “කිස්ස ක චෙචෙ”ති කො,
කකාරාකාරලොපො. ක්ව.

187. “හිං හං හිඤ්චන”න්ති කස්මා හිං ආදිස්ථව්වයා. “කු හිං හංසු චෙ”ති
කිස්ස කු. චකාරොන හිඤ්චනං දාවනංසු ච. කුහිං, කුහං, කුහිඤ්චනං.

188. “තම්හා චෙ”ති හිංහං. තහිං, තහං.

189. “යතො හිං”ති හිං. යහිං.

190. “ඉමස්මා භධා චෙ”ති භධා. ඉහ, ඉධ.

191. “සබ්බතො ධි”ති ධි. සබ්බධි.

192. කාලෙත්‍යධිකාරො.

“කිංසබ්බඤ්ඤකයකුහි දාදාවන”න්ති කිං ආදිතො දා, දාවනං ච. කස්මිං
කාලෙ කදා, කදාවනං.

“සබ්බස්ස සො දාමහි වා”ති සබ්බස්ස සො වා. සදා, සබ්බදා.

193. “තම්හා දානි චෙ”ති දානි, දා ව. තදානි, තදා.

194. යදාදිනා ඉමසද්දා, සමානාපරෙහි ච යථාසඬ්ඛං ජ්ජ ජ්ජුස්ථව්වයා,
ඉම, සමානානං අ, සා ව. අජ්ජ, සජ්ජු, අපරජ්ජු.

195. “ඉමස්මා රහිධුනාදානි චෙ”ති රහ්‍යාදිස්ථව්වයා. “එත රහිමහි”ති
ඉමස්ස එතො. එතරහි.

“අ ධුනාමහි චෙ”ති ඉමස්ස අ. අධුනා, ඉදානි.

196. ලොපං ඉත්ථෙව.

සබ්බාසමාවුසොපසග්ගනිපාතාදීහි ව.

එතෙහි පරා සබ්බා විහත්ති ලුප්පන්තෙ. ත්වං ආවුසො, තුම්හෙ ආවුසො.

උපසග්ගනිපාත

197. උපසග්ගනිපාතා වුවුවන්තෙ.

ප පරා නි නී උ දු සං වි අව අනු පරි අධි අහි පති සු ආ අති අපි අප උප එතෙ විසත්ථුපසග්ගා.

ව න ව වා මා හි ධි වි කු තු නු වෙ රෙ හෙ ස්වෙ වෙ වො බො නො තො යං නං තං කිං හන්ද කිර එව කීව යාව තාව වත වථ අථ අඬග ඉඬස තග්ග ආම නාම නුන පුන පන ආහ සහ සක්කා ලබ්භා හෙට්ඨා ආරා දුරා දිවා නවා විනා නානා අද්ධා මුධා මිච්ඡා පච්ඡා ආවි සක්ඛි සච්චි සච්ඡි බහි යදි ඉති කින්නි අත්ථි සොත්ථි බලු නනු කිමු අස්සු යග්ගෙස සවෙ හවෙ සුචෙ අරෙ පුරෙ නමො තිරො අධො අථො අහො රහො භීයො භීයො අන්තො පාතො සුදං කල්ලං එවං ධුවං අලං හලං සයං සායං සමං සාමං කාමං පාරං ඔරං චිරං හුරං අහං සහං උච්චං නීචං සකිං සද්ධිං, අථවා අන්තරා ආරකා බාහිරා බහිද්ධා යාවතා තාවතා සමන්තා සාමන්තා ආමන්තා සම්මුඛා වරහි තරහි සම්පති ආයති උපරි යාවදෙ තාවදෙ තිරියං සනිකං සසක්කං එත්තාවතා පරම්මුඛා කිත්තාවතා එතරහි අඤ්ඤදත්ථු සෙය්‍යාටීදං අප්පෙවනාම භීයොසොමත්තාය ඉච්චාදයො නිපාතා.

198. සදිසා යෙ තිලිඬිගෙසු, සබ්බාසු ව විහත්තිසු.

වචනෙසු ව සබ්බෙසු, තෙ නිපාතාති කිත්තිතා.

යථා – උච්චං රුක්ඛො, ලතා, සරං වා, උච්චං රුක්ඛො. හෙ රුක්ඛ, රුක්ඛං, රුක්ඛෙන, රුක්ඛස්ස, රුක්ඛස්මා, රුක්ඛෙ වා ඉච්චාදි. උච්චං රුක්ඛො, රුක්ඛා වා ඉච්චාදි. එවං ලතා, සරානි.

199.

උභයෙසු විහත්තත්ත -

ක්‍රියදෙස සමය දිසාගුණත්ථෙහි;

සබ්බාපි යථායොගං,

විහත්තියොඤ්ඤෙහි තුප්පයමා.

තං යථා – අධිඅන්තොසද්දෙහි සත්තම්. සයංසද්දා තතියා, ඡට්ඨි ව. නමොසද්දා පයමා, දුතියා ව. පාරංසද්දා සත්තම්. දිවාසද්දා පයමා, දුතියා,

සත්තම් ව. හෙට්ඨාසද්දා සත්තම්. උච්චංසද්දා සබ්බාපි. පසද්දා ව චසද්දා ව පඨමා, හෙසද්දා ආලපනෙ පඨමා. තථාඤ්ඤෙහිපි.

200. උපසග්ගා සබ්බෙපි සද්දන්තරෙන සහ පයුජ්ජන්තෙ. නිපාතා තු කෙච්චිසුමිපි. යථා – පභාරො, පහරති, සා ව සො ව භාසති වා කරොති වා, සොත්ථිත්තාදි.

201. එකෙකලිඨ්ඨං ද්විලිඨ්ඨං, තිලිඨ්ඨං වාප්පලිඨ්ඨිකං.

චතුර්ධෙති නාමං නාමං, නමත්තත්ථන්ති කිත්තිතං.

නාමිකං.

3. සමාසකණ්ඩ

සමාසලක්ඛණාදි

202. නාමානං සමාසො යුත්තත්ථොත්ථායාධිකාරො. සමාසොති
භින්නත්ථානං පදාන මෙකත්ථතා. යුත්තත්ථොති
අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධත්ථො.

විභාසාත්ථායාධිකාරබ්බං වාක්‍යත්ථං.

කම්මධාරයසමාස

203. “මහන්තො ච සො වීරො වා”ති වාක්‍යො –

ද්විපදෙ තුල්‍යාධිකරණෙ කම්මධාරයො.

භින්නප්පවත්තිනිමිත්තා සද්දා එකස්මිං වත්ථුනි පවත්තා තුල්‍යාධිකරණා,
විසෙසනවිසෙසස්සභූතා සමානාධිකරණා ද්වෙ පදා යදා සමස්‍යන්තෙ, තදා සො
සමාසො කම්මධාරයො

නාම, ඉධ වා සමාසසුත්තානි සඤ්ඤාද්වාරොන සමාසවිධායකානි.

අග්ගභිතවිසෙසනා බුද්ධි විසෙසස්මිහි න උප්පජ්ජතීති විසෙසනං පුබ්බං
හොති, සමාසෙනෙව තුල්‍යාධිකරණත්තස්ස වුත්තත්තා තප්පකාසනත්ථං
පයුත්තා සමාසතො අතිරිත්තා ච සො ඉච්චෙන “වුත්තට්ඨානමප්පයොගො”ති
ඤායා නප්පයුජ්ජන්තෙ. එවමඤ්ඤත්‍ර.

තෙසං විභත්තියො ලොපා ව.

තෙසං යුත්තත්ථානං සමාසානං පුබ්බවුත්තරපදානං විභත්තී ලුප්‍යන්තෙ,
චකාරොන ක්වචි න.

තතො මහන්ත වීර ඉති ව රූපජ්ජසඬිගෙ –

පකති වස්ස සරන්තස්ස.

විභත්තීසු ලුත්තාසු සරන්තස්ස පුබ්බභූතස්ස, පරභූතස්ස ච අස්ස
සමාසපදස්ස පකති හොතීතීහ ලුත්තාකාරා පුනානීයන්තෙ.

තතො මහන්ත වීරඉති යීතෙ –

“මහතං මහා තුල්‍යාධිකරණෙ පදෙ”ති මහත්තස්ස මහා.

තද්ධිත සමාස කිතකා නාමංවාතවෙතුනාදීසු ව.

තද්ධිතාදයො නාමං ඉව දට්ඨබ්බා තවෙප්පහුතිපච්චයෙ වජ්ජෙත්වා.

තතො චත්තිච්ඡාය ස්වාදි. මහාවීරො, මහාවීරාඉච්චාදි.

204. කම්මධාරයො ද්වන්දො ච, තප්පුරිසො ච ලාභිනො.

තයො පරපදෙ ලිඬිගං, බහුබ්බිහි පදන්තරෙ.

205. රත්තා ච සා පටි වාති රත්තපටි, මහන්ති ච සා සද්ධා වාති මහාසද්ධා. එත්ථ “කම්මධාරයසඤ්ඤෙ චෙ”ති පුබ්බපදෙ පුමෙව කතෙ ආර්ථපච්චයානං නිවුත්ති.

206. නිලඤ්ච තං උප්පලඤ්චාති නිලුප්පලං, සත්ථිව සත්ථි, සත්ථි ච සා සාමා වාති සත්ථිසාමා. මුඛමෙව චන්දො මුඛචන්දො.

විසෙසනවිසෙස්සානං යථෙච්ඡත්තා ක්වචි විසෙසනං පරං හොති, බත්තිසභුතොඉච්චාදි, ඉච්ඡා ච යථාතත්ති.

උභෙ තප්පුරිස සමාස

207. නසද්දා සි, තස්ස ලොපො. න සුරො අසුරො.

එත්ථ කම්මධාරයෙ කතෙ – “උභෙ තප්පුරිසා”ති තප්පුරිසසඤ්ඤා. “අත්තන්තස්ස තප්පුරිසෙ”ති තස්ස අ. න අස්සො අනස්සො. එත්ථ “සරෙ අන”ති තස්ස අන.

208. “නාමානං සමාසො”ති සුත්තෙ ද්විධාකතෙ අයුත්තත්ථානම්පි ක්වචි සමාසො. න පුන ගෙය්‍යා අපුනගෙය්‍යා ගාථෙත්වාදි. එත්ථ ගෙය්‍යෙන සම්බන්ධො න-සද්දො අයුත්තත්ථෙත්වාපි පුනෙන යොගවිභාගබලා සමස්සතෙ.

දිගුසමාස

209. තයො ලොකා සමාහටා තිලොකං.

එත්ථ “සඬ්ඛ්‍යාපුබ්බො දිගු”ති කම්මධාරයස්ස දිගුසඤ්ඤා. ‘දිගුස්සෙකත්තං’ති එකත්තං, නපුංසකත්තඤ්ච.

සුද්ධතප්පුරිසසමාස

210. තප්පුරිසා ත්වෙව.

අමාදයො පරපදෙහි.

දුතියන්තාදයො පරපදෙහි නාමෙහි යදා සමසාන්තෙ, තදා සො සමාසො තප්පුරිසො නාම.

ගාමං ගතො ගාමගතො.

“පස්ස වාසිට්ඨ ගාමං, ගතො තිස්සො සාවත්ථි”තා ත්‍රායුත්තත්ථතාය න සමාසො. තථා ඤ්ඤත්‍ර ඤෙයාං.

211. රඤ්ඤා භතො රාජභතො.

කිච්චන්තෙහි භියො අධිකත්ථවචනෙ.

තඛ්ඛ, අනීය, ණා, තෙයා, රිච්චප්පච්චයා කිච්චා. ථුතිනින්දත්ථමජ්ඣාරොපිතත්ථං වචනං අධිකත්ථවචනං. සොණලෙයො කූපොඉච්චාදි. සොණෙහි යථා ලිය්භතෙ, තථා පුණ්ණත්තා ථුති. තෙහි උච්ඡිට්ඨත්තා නින්දා ව.

දධිනා උපසිත්තං භොජනං දධිභොජනං, සමාසපදෙනෙව උපසිත්තක්‍රියාය කථනා නත්ථෙත්ථායුත්තත්ථතා. උපසිත්තසද්දාප්පයොගො පුබ්බෙව.

212. කරණෙ තු-අසිනා කලභො අසිකලභො.

213. බුද්ධස්ස දෙයාං බුද්ධද්දෙයාං, පරස්සපදං, එත්ථ විභත්‍යලොපො. එවං අත්තනොපදම්ච්චාදි.

214. වොරස්මා භයං වොරභයං. එවං බද්ධනමුත්තොච්චාදි.

215. රඤ්ඤො පුත්තො රාජපුත්තො.

“බ්‍රාහ්මණස්ස කණ්භා දන්තා” ඉච්චත්‍ර දන්තාපෙක්ඛා ඡට්ඨිති කණ්භෙන සම්බන්ධාභාවා න සමාසො. යදා තු කණ්භා ව තෙ දන්තා චෙති කම්මධාරයො, තදා ඡට්ඨි කණ්භදන්තාපෙක්ඛාති බ්‍රාහ්මණකණ්භදන්තාති සමාසො භොතෙව.

216. “රඤ්ඤො මාගධස්ස ධන” න්ත්‍යත්‍ර රඤ්ඤොති ඡට්ඨි ධන මපෙක්ඛතෙ, න මාගධං. රාජා එව මාගධසද්දෙන වුච්චතෙති භෙදාභාවා

සම්බන්ධානාවොති තුල්‍යාධිකරණෙන මාගධෙන සහ රාජා න සමසායනෙ. ද්විටියො හි සම්බන්ධො.

රඤ්ඤො අස්සො පුරිසො චෙ” ත්‍යා තු රඤ්ඤො අස්සො, රඤ්ඤො පුරිසො ති ච පච්චෙකං සම්බන්ධතො සාපෙක්ඛතා අත්ථිති න සමාසො. “අස්සො ච පුරිසො චා”ති ද්වන්දෙ කතෙ තු රාජස්සපුරිසාති භොතෙව, අඤ්ඤානපෙක්ඛත්තා.

“රඤ්ඤො ගරුපුත්තො” ඉච්චතු රාජාපෙක්ඛිනොපි ගරුතො

පුත්තෙන සහ සමාසො, ගමකත්තා. ගමකත්තමිපි සමාසස්ස නිබන්ධනං. තත්ථ ගරුතො පුත්තොති විග්ගහො, එවමඤ්ඤතු.

217. රූපෙ සඤ්ඤො රූපසඤ්ඤො.

ක්වචි නින්දායං - කූපෙ මණ්ඩුකො විය කූපමණ්ඩුකො. එවං නගරකාකො ඉච්චාදි. අත්‍රොපමාය නින්දා ගමායනෙ.

අන්තෙවාසිකො ත්‍යාදො විහත්තාලොපො.

බහුබ්බිහිසමාස

218. අඤ්ඤපදත්ථෙසු බහුබ්බිහි.

අප්පයම්මත්තාන මඤ්ඤස්සං පදානං අත්ථෙසු ද්වෙ චා බහුනි චා නාමානි යදා සමසායන්තෙ, තදා සො සමාසො බහුබ්බිහි නාම.

ආගතා සමණා යං සා ආගතසමණො, විහාරො.

219. ජිතානි ඉන්ද්‍රියානි යෙන සො ජිතින්ද්‍රියො, භගවා. ආහිතො අග්ගි යෙන සො ආහිතග්ගි. අග්‍යාහිතො වාත්‍යාදො යථෙච්ඡං විසෙසනස්ස පරතා.

220. කරණෙ තු-ජින්නො රුක්ඛො යෙන සො ජින්නරුක්ඛො, එරසු.

221. දින්නො සුඛිකො යස්ස සො දින්නසුඛිකො, රාජා.

222. නිග්ගතා ජනා යස්මා සො නිග්ගතජනො, ගාමො.

223. දස බලානි යස්ස සො දසබලො, භගවා. නත්ථි සමො යස්ස සො අසමො. එත්ථ “අත්තන්තස්සා”ති යොගවිභාගෙන නස්ස අ.

පහුතා ජිවිතා යස්ස සො පහුතජිවිතො, මහන්ති පඤ්ඤා යස්ස සො මහාපඤ්ඤො. ද්විසු “ඉත්ථියම්භාසිතපුම්ථිපුමාව චෙ”ති පුම්භාවාතිදෙසා පුබ්බත්තරපදෙසු ආර්ථපච්චයානමහාවො.

224. “ක්වචි සමාසන්තගතානමකාරන්තො”ති අන්තස්ස අන්තං. කාරග්ගහණෙන ආ ඉ ව. ඉත්ථියම්චණ්ණන්තා, ත්වන්තෙහි ච කප්පච්චයොපි. යථා - විසාලං අක්ඛි යස්ස සො විසාලක්ඛො, පච්චක්ඛධම්මා, සිලොපො. සොහනො ගන්ධො යස්ස සො සුගන්ධි. බහුකන්තිකො, බහුනදිකො, සමුද්දො. එත්ථ යදාදිනා රස්සො. බහුකන්තුකො. මත්තා බහවො මාතඨගා යස්මිං තං මත්තබහුමාතඨගං, වනං.

තුල්‍යාධිකරණො.

225. සුවණ්ණස්ස විය වණ්ණො යස්ස සො සුවණ්ණවණ්ණො. වජිරං පාණිම්හි යස්ස සො වජිරපාණි. උරසි ලොමානි යස්ස සො උරසිලොමො. එත්ථ විහ්‍යාලොපො.

“අත්ථෙසු”ති බහුත්තග්ගහණෙන ක්වචි පයමන්තානම්පි. සහ හෙතුනා යො වත්තතෙ සො සහෙතුකො, “යදා” දිනා සහස්ස සො.

226. සත්ත වා අට්ඨ වා සත්තට්ඨ, මාසා, එත්ථඤ්ඤපදත්ථො වා සද්දස්සත්ථො. දක්ඛිණස්සා ච පුබ්බස්සා ච දිසාය යං අන්තරාලං, සා දක්ඛිණපුබ්බො, දිසා.

හින්තාධිකරණො.

අප්පයමන්තානන්ති කිං, දෙසිතො බුද්ධෙන යො ධම්මො.

ද්වන්ද්වසමාස

227. නාමානං සමුච්චයො ද්වන්ද්වො.

සමුච්චයො, ති පිණ්ඩිකරණං එකවිහත්තිකානං නාමානං යො සමුච්චයො, සො ද්වන්ද්වො නාම, ඉදං සුත්තං බහුවචනවිසයං.

වන්දො ච සුරියො ච වන්දසුරියා. තිට්ඨන්ති ත්‍යාදි-

ත්‍රියාසම්බන්ධසාමඤ්ඤතො අත්ථෙත්ථාපෙකත්ථතා, එවං නරනාරියො, අක්ඛරපදානි.

228. තථා ද්වන්දෙ පාණි තුරිය යොග්ග සෙනඨග බුද්දජන්තුක විවිධ විරුද්ධ විසභාගත්ථාදිනඤ්ච.

විවිධෙනාකාරෙන විරුද්ධා විවිධවිරුද්ධා, සභාගා සදිසා, විවිධා ච තෙ සභාගා චෙති විසභාගා. යථා දිගුසමාසෙ, තථා ද්වන්දෙ පාණ්‍යාභිගත්ථාදීනං එකත්තං, නපුංසකත්තඤ්ච භොති.

චක්ඛුසොතං, ගීතවාදිතං, යුගනභිගලං, හත්ථස්සං, අසිවම්මං, ඩංසමකසං, කොකාලුකං.

නාමරූපං, නාමං නමනලක්ඛණං, රූපං රූප්පනලක්ඛණං. එවමෙනෙ ධම්මා ලක්ඛණතො විවිධා, පරමත්ථතො සභාගා ච.

ආදිසද්දෙනාඤ්ඤත්ථාපි. යථා - භින්නලිඛිගානං - ඉත්ථිපුමං. යදාදිනා රස්සො, දාසිදාසං, පත්තවීවරං. ගඬිගාසොණං.

සඬ්ඛ්‍යාපරිමාණානං - තිකචතුක්කං.

සිජ්ජිතං - වෙණුරථකාරං.

ලුද්දකානං - සාකුන්තික මාගවිකං.

අප්පාණිජාතීනං - ආරසත්ථි.

එකජ්ඣායනව්‍යාභ්මණානං - කඨකාලාපං ඉච්චාදි.

229. විභාසා රුක්ඛ තිණ පසු ධන ධඤ්ඤ ජනපදාදීනඤ්ච.

ද්වන්දෙ රුක්ඛාදීනං එකත්තං නපුංසකත්තඤ්ච චා භොති.

ධවබදිරං, ධවබදිරා, මුඤ්ජපඛ්ඛජං, මුඤ්ජපඛ්ඛජා, අපේළකං, අපේළකා, හිරඤ්ඤසුචණ්ණං, හිරඤ්ඤසුචණ්ණානි, සාලියවං, සාලියවා.

කාසිකොසලං කාසිකොසලා.

ආදිසද්දෙන අඤ්ඤෙසුපි චා. යථා - නිච්චවිරොධීනමද්දබ්බානං - කුසලාකුසලං, කුසලාකුසලානි.

සකුණීනං - බකබලාකං, බකබලාකා.

බ්‍යඤ්ජනානං - දධිසතං, දධිසතානි.

දිසානං - පුබ්බාපරං, පුබ්බාපරා ඉච්චාදි.

අබ්‍යයීභාවසමාස

230. අධිසද්දා ස්මිං, තස්ස ලොපො. අධිසද්දෙන තුල්‍යාධිකරණත්තා ඉත්ථිසද්දාපිස්මිං. නිව්වසමාසත්තා ආධාරභූතායමිත්ථියන්ති පදන්තරෙන විග්ගහො. අධි ඉත්ථියන්ති යිනෙ –

උපසග්ගනිපාතපුබ්බකො අබ්‍යයීභාවො.

උපසග්ගාදිපුබ්බකො සද්දො විහත්‍යත්ථාදීසු සමාසො හොති, අබ්‍යයීභාවසඤ්ඤො ව.

“සො නපුංසකලිඨිගො”ති අබ්‍යයීභාවො නපුංසකලිඨිගො, යදාදිනා එකවචනො ව.

“සරො රස්සො නපුංසකෙ”ති රස්සො.

අඤ්ඤස්මා ලොපො ව.

අනකාරත්තා අබ්‍යයීභාවා පරා සබ්බා විහත්ති ලුප්පරෙ. අධිත්ථි, විහත්තිනමත්ථො ආධාරාදි.

ඉධාධිසද්දො ආධාරෙවත්තනෙ, අධිත්ථිඉච්චෙනං පදං ඉත්ථිය මිච්චෙනමත්ථං වදති.

සමීපං නගරස්ස උපනගරං. “අංවිහත්තිනමකාරත්තබ්‍යයීභාවා”ති විහත්තිනං ක්වචි අං.

ක්වචිති කිං. උපනගරෙ.

අභාවො මක්ඛිකානං නිම්මක්ඛිකං රස්සො. අනුපුබ්බො ථෙරානං අනුථෙරං, අනතික්කම්ම සත්තිං යථාසත්ති.

යෙ යෙ බුඬ්ඨා යථාබුඬ්ඨං, විච්ඡායං.

යත්තකො පරිච්ඡෙදො ජීවස්ස යාවජීවං, අවධාරණෙ.

ආ පබ්බතා ඛෙත්තං ආපබ්බතං ඛෙත්තං, මරියාදායං, වජ්ජමානා සීමා මරියාදා, පබ්බතං විනාත්‍යත්ථො.

ආ ජලන්තා සීතං ආජලන්තං සීතං, අභිවිධිමිහි, ගය්හමානා සීමා අභිවිධි, ජලන්තෙන සහෙත්‍යත්ථො.

ආසද්දයොගෙ “ධාතුනාමා”දිනා අපාදානවිධානෙනෙව වාක්‍යමිපි සිද්ධං.
තථාඤ්ඤත්‍ර.

231. “උත්තමො වීරො පවීරො” ඉච්චාදො පන
පුබ්බපදත්ථජ්ජධානත්තාභාවාබ්‍යයීභාවාභාවො කම්මධාරයොඵව. ඵවං
විසිට්ඨො ධම්මො අභිධම්මො. කුච්ඡිතං අන්තං කදන්තං. එත්ත්ථ “කද
කුස්සා”ති සරෙ කුස්ස කදාදෙසො.

අජ්ජකං ලවණං කාලවණං, එත්ථ “කාජ්ජත්ථෙසු වා”ති කුස්ස කා,
බහුවචනෙනාඤ්ඤත්‍රාපි ක්වචි. කුච්ඡිතො පුරිසො කාපුරිසො, කුපුරිසො වා,
ඵවමසුරාදි.

පුබ්බපරුහයමඤ්ඤපදත්ථ - ජ්ජධානාබ්‍යයීභාව සමාසො;
කම්මධාරයක තජ්ජුරිසා ද්වෙ, ද්වෙත්තදො ව බහුබ්බිහි ව ඤෙය්‍යා.

සමාසො.

4. තද්ධිතකණ්ඩ

අපච්චතද්ධිත

232. වාණපච්චෙ.

ජට්ඨන්තා සද්දා ‘‘තස්සාපච්ච’’මිච්චස්මිං. අත්ථෙ ණො වා භොති. වාති වාක්‍යත්ථං. ණෙනෙවාපච්චත්ථස්ස චුත්තත්තා අපච්චසද්දාජ්ජයොගො.

‘‘තෙසං විහතා’’ දො තෙසංගහණෙන විහත්තිලොපො. තථොත්තරත්‍ර.

‘‘තෙසං ණො ලොපං’’ති පච්චයානං ණස්ස ලොපො.

‘‘චුද්ධාදිසරස්ස වා සංයොගන්තස්ස සණෙ චෙ’’ති සණකාරෙ පරෙ අසංයොගන්තස්සාදිසරස්ස චුද්ධි.

තස්සාපනියමෙ —

අයුචණ්ණානඤ්චායො චුද්ධි.

අකාරිචණ්ණචණ්ණානං ආඵඨචුද්ධියො භොන්ති, චසද්දෙන ක්චචි න.

සරලොපාදි, තද්ධිතත්තා නාමමිච්ච කතෙ ස්‍යාදි.

තද්ධිතාහිට්ඨොලිඤ්ඤා—විහත්තිච්චනා සිද්ධං.

සමුහභාවජා භියො, සකත්ථෙ ණො නපුංසකෙ.

තා තුත්ථියං නිපාතා තෙ, ධාමිථංපච්චයන්තකා.

චසිට්ඨස්සාපච්චං පොසො චාසිට්ඨො, ඉත්ථි චාසිට්ඨී, නපුංසකං චාසිට්ඨං. විකජ්ජට්ඨානතො තද්ධිතෙන සමාසස්සාච්චන්තං බාධායා භාවා චසිට්ඨා පච්චන්තිපි භොති.

නපුංසකෙන වාපිති, සද්දසත්ථවිදු වීදුං.

233. වා අපච්චෙති වාධිකාරො.

ණායන ණාන චච්ඡාදිතො.

චච්ඡාදිතො ගොත්තගණතො ණායනො ණානො ච වා භොති.

අපච්චං පපුත්තජ්ජහුති ගොත්තං. කච්චස්සාපච්චං කච්චායනො, කච්චානො වා. සංයොගත්තත්තා න වුද්ධි.

234. “ණෙයොසා කත්තිකාදීහි”ති ණෙයොසා, විනතාය අපච්චං චෙනතෙයොසා විනතෙයොසා වා. න පක්ඛෙ වුද්ධි, ණෙයොසාති යොගච්චාගෙන “තස්ස දීයතෙ” තාත්තෙපි ණෙයොසා, දක්ඛිණා දීයතෙ යස්ස සො දක්ඛිණෙයොසා.

235. අනො ණි වා.

අකාරන්තතො අපච්චෙ ණි වා හොති, පුන වාසද්දෙන ණිකො, අකාරන්තා අනකාරන්තා ච බොපි.

දක්ඛි, සකාපුත්තිකො, මණ්ඩබ්බො, භාතුබ්බො. ද්විත්තං.

236. “ණුවො පග්වාදීහි” ති ණුවො. මනුනො අපච්චං මාණුවො.

237. “ණොර විධවාදිතො”ති ණොරො, සාමණොරො.

සංසට්ඨාදිඅනෙකත්ථතද්ධිත

238. “යෙන වා සංසට්ඨං තරති වරති වහති ණිකො”ති ණිකො. වාකාරෙන නෙකත්තෙකපච්චයා ච. සතෙන සංසට්ඨො සාතිකො, ඔදනො. උච්ඡෙපන තරතීති ඔච්ඡිකො, උච්ඡිකො වා, න පක්ඛෙ වුද්ධි.

සකටෙන වරතීති සාකටිකො. සිසෙන වහතීති සිසිකො, න වුද්ධි.

ඉත්ථිලිඬිගතො එයායකො, ණකො ච. වම්පායං ජාතො වම්පෙයායකො. එවං බාරාණසෙයායකො. ණකො – කුසිනාරායං වසතීති කොසිනාරකො. ජනපදතො ණකො ච – මගධෙසු වසති, තෙසං ඉස්සරො වා මාගධකො.

තජ්ජාතියා විසිට්ඨත්තෙ ආජාතියො. අස්සජාතියා විසිට්ඨො අස්සාජාතියො. ඤො - අග්ගන්ති ජාතිතබ්බං අග්ගඤ්ඤං, ද්විත්තං.

239. තමධිතෙ තෙන කතාදිසන්තිධානනියොගසිප්පහණ්ඩ ජීවිකත්තෙසු ච.

තං අධිතෙ ඉච්චාදිස්වත්තෙසු ආදිසද්දෙන හතාදිසු ච ණිකො වා හොති. අභිධම්මධිතෙති අභිධම්මිකො, අභිධම්මිකො වා, න පක්ඛෙ වුද්ධි. වචසා කතං කම්මං වාවසිකං. එවං මානසිකං, එත්ථ –

“ස සරෙ වාගමො” තීහානුවත්තිතාදිසද්දෙන සාගමො.

සරීරෙ සන්තිධානා වෙදනා සාරීරිකා. ද්වාරෙ නියුත්තො දොවාරිකො, එත්ථ- “මායුනමාගමො යානෙ” ති වකාරතො පුබ්බෙ ඕකාරාගමො.

සිප්පන්ති ගීතාදිකලා, විණා අස්ස සිප්පන්ති වෙණිකො, අත්‍ර විණෙති විණාවාදනං. ගන්ධො අස්ස භණ්ඩන්ති ගන්ධිකො, මගෙ හන්ත්වා ජීවතීති මාගවිකො, වකාරාගමො. ජාලෙන හතො ජාලිකො, සුත්තෙන බද්ධො සුත්තිකො, වාපො අස්ස ආයුධන්ති වාපිකො, වාතො අස්ස ආබාධො අත්ථිති වා වාතිකො, බුද්ධෙ පසන්තො බුද්ධිකො, වත්ථෙන කීතං භණ්ඩං වත්ථිකං.

කුම්භො අස්ස පරිමාණං, ත මරහති, තෙසං රාසි වා කුම්භිකො. අක්ඛෙන දිබ්බතීති අක්ඛිකො, මගධෙසු වසති, ජාතොති වා මාගධිකො ඉච්චාදි.

240. ණ රාගා තෙන රත්තං තස්සෙදමඤ්ඤත්ථෙසු ව.

තෙන රත්තං ත්‍යාද්‍යත්ථෙසු ණො වා භොති. කසාවෙන රත්තං කාසාවං.

එවං නිලං පිතම්ච්චාදි. න වුද්ධි, මහිසස්ස ඉදං මාහිසං, සිඬිගං.

එවං රාජපොරිසං, එත්ථ “අයුචණ්ණානඤ්චා” දො පුන වුද්ධිග්ගහණෙන උත්තරපදස්ස වුද්ධි. මගධෙහි ආගතො, තත්‍ර ජාතො, තෙසං ඉස්සරො, තෙ අස්ස නිවාසොති වා මාගධො, කත්තිකාදීහි යුත්තො කත්තිකො, මාසො.

බුද්ධො අස්ස දෙවතාති බුද්ධො. බ්‍යාකරණං අවෙච්ච අධිතෙති වෙය්‍යාකරණො. එත්ථ “මායුනමා” දිනා යකාරතො පුබ්බෙ එ ආගමො, යස්ස ද්විත්තං. සගරෙහි නිබ්බත්තො සාගරොඉච්චාදි.

241. ජාතාදීනම්මියා ව.

ජාතාදීසු ඉමො ඉයො ව භොති, වසද්දෙන කියො ව. පච්ඡා ජාතො පච්ඡිමො, මනුස්සජාතියා ජාතො මනුස්සජාතියො. අත්තෙ නියුත්තො අත්තිමො, අත්තියො.

එවං අත්ඨකියො. පුත්තො අස්ස අත්ථිති පුත්තිමො, පුත්තියො. එවං කප්පියො.

242. “තදස්සට්ඨානම්මියො වෙ” ති ඊයො, වකාරෙන හිතාද්‍යත්ථෙපි, බන්ධනස්ස යානං බන්ධනීයං, වඬිකමනස්ස හිතං වඬිකමනීයං.

243. “ආලු තබ්බහුලෙ”ති ආලු. අභිජ්ඣාබහුලො අභිජ්ඣාලු.

විසෙසතද්ධිත

244. විසෙසෙ තරතමිස්සිකිසිට්ඨා.

අතිසයත්ථෙ තරාදයො හොන්ති.

අයමෙතෙසං අතිසයෙන පාපොති පාපතරො, පාපතමො, පාපිස්සිකො, පාපියො, පාපිට්ඨො වා.

“වුද්ධස්ස ජො ඉයිට්ඨෙසු”ති වුද්ධස්ස ජාදෙසෙ – “සරලොපා”දො පකතිග්ගහණෙන පකත්තභාවා ඉස්ස ඵ. ජෙය්‍යො, ජෙට්ඨො.

ඵවං “පසත්ථස්ස සො චෙ”ති සාදෙසෙ සෙය්‍යො, සෙට්ඨො.

අස්සත්ථිතද්ධිත

245. “තදස්සත්ථිති වී චෙ”ති වී. මෙධා අස්ස අත්ථිති මෙධාවී.

246. ඵවං “තපාදිතො සී”ති සී, ද්විත්තං, තපස්සී.

247. “දණ්ඩාදිතො ඉක ඊ”ති ඉකො, ඊ ව. දණ්ඩිකො, දණ්ඩී.

248. “ගුණාදිතො චන්තු”ති චන්තු. ගුණවා, පඤ්ඤවා. යදාදිනා රස්සො.

249. “සත්‍යාදිහි මන්තු”ති මන්තු. සතිමා, භානුමා.

250. “ආයුස්සුකාරාස්මන්තුමිහී”ති උස්ස අස. ආයස්මා.

251. “සද්ධාදිතො ණ” ඉති ණො. සද්ධො.

252. “තප්පකතිචචනෙ මයො”ති මයො. සුවණ්ණෙන පකතං සොචණ්ණමයං, සුවණ්ණමයං වා. පක්ඛෙ - යදාදිනා වුද්ධි.

ඵතෙසමො ලොපෙ.

විහත්තිලොපෙ මනාදිනමන්තස්ස ඔ හොති. මනොමයං.

සඬ්ඛ්‍යාතද්ධිත

253. සඬ්ඛ්‍යාපුරණෙ ත්‍යධිකාරො.

“ද්විතීනි තියො” ති තියො, “තියෙ දුතාපි චෙ” ති ද්විතීනං දුතා. ද්විතීනං පුරණො දුතියො, එවං තතියො.

254. “චතුච්ඡෙහි ථයා” ති ථයා. චතුත්ථො, ඡට්ඨො.

255. තෙසමච්ඡුපපදෙන අභිච්ඡුඛිඪ දිවඛිඪ දියඛිඪාඛිඪතියා.

චතුත්ථ දුතිය තතියානං අභිච්ඡුපපදෙන සහ අභිච්ඡුඛිඪ දිවඛිඪ දියඛිඪාඛිඪතියා හොත්ති.

අඛිඪෙන චතුත්ථො අභිච්ඡුඛිඪො, අඛිඪෙන දුතියො දිවඛිඪො, දියඛිඪො වා, අඛිඪෙන තතියො අඛිඪතියො.

256. “සඛ්ඛාසුරණෙ මො” ති මො, පඤ්චමො. ඉත්ථියං පඤ්චන්තං පුරණි පඤ්චමී.

එකො ච දස වාති ද්වන්දෙ කතෙ —

ද්වෙකට්ඨානමාකාරො වා.

සඛ්ඛාසුරෙ උත්තරපදෙ ද්විච්ඡකඅට්ඨඉච්චෙතෙස මන්තස්ස ආ වා හොති. එකාදස පඤ්චිච. එවං ද්වාදස.

යදාදිනා තිස්ස තෙආදෙසෙ “එකාදිතො දස්ස ර සඛ්ඛාසුරෙ” ති දසසද්දෙ දස්ස රො. තෙරස.

257. “චතුපපදස්ස ලොපො තුත්තරපදාදිවස්ස චුචොපි නවා” ති චතුසද්දෙ තුස්ස ලොපො චස්ස චු ච. චුද්දස.

“දසෙ සො නිච්චඤ්චෙ” ති ඡස්ස සොආදෙසෙ — “ළ දරානං” ති දසසද්දෙ දස්ස ලො. සොළස, අට්ඨාරස.

258. “විසති දසෙසු බා ද්විස්ස තු” ති ද්විස්ස බා. බාවිසති, එකාදසන්තං පුරණො එකාදසමො.

259. “එකාදිතො දසස්සි” ති ඉත්ථියං ඊ. එකාදසි ඉච්චාදි.

“ද්වාදිතො කොතෙකත්ථෙ චෙ” ති කො, ද්වෙ පරිමාණානි අස්සෙති ද්විකං. එවං තිකාදි.

260. “සමුහත්ථෙ කණ්ණා”ති කණ ව, ණො ව. මනුස්සානං සමුහො මානුස්සකො, මානුස්සො වා.

ණෙ කතෙ – “කුලානමියුචා සරෙ වා” තීහ වාකාරෙන ඉස්ස අයාදෙසෙ – ද්වයං, තයං. එවං “ගාමජනබන්ධුසභායාදීහි තා”ති තා. ගාමතා, නාගරතා.

භාවනද්ධිත

261. ණාත්තතා භාවෙ තු.

භාවත්ථෙ ණාත්තතා භොන්ති. තුසද්දෙන ත්තනො ව. සකත්ථාදීසුපි ණොයා, සකත්ථෙ තා ව.

262.

භොන්තාස්මා සද්දඤාණානි,
භාවො සා සද්දචුත්තියා;
නිමිත්තභූතං නාමඤ්ච,
ජාති දබ්බං ක්‍රියා ගුණො.

263. යථා – වන්දස්ස භාවො වන්දත්තං. ඉහ නාමවසා වන්දසද්දො වන්දද්දබ්බෙ වත්තතෙ, නිමිත්තස්ස රූපානුගතඤ්ච ඤාණං. එවං මනුස්සත්තන්ති මනුස්සජාතිවසා. යදාදිනා ඊස්ස රස්සෙ – දණ්ඩිත්තන්ති දණ්ඩද්දබ්බසම්බන්ධා. පාවකත්තන්ති පවනක්‍රියාසම්බන්ධා. නිලත්තන්ති නිලගුණවසා.

එවං ණොදීසුපි යථායොගං ඤෙය්‍යං. ණොයා.

අවණ්ණො යෙ ලොපඤ්ච.

යෙ පරෙ අවණ්ණො ලුප්පතෙ, චකාරෙන ඉකාරොපි.

යවතං තලණදකාරානං බ්‍යඤ්ජනානි චලඤ ජකාරත්ත”න්ති යකාරයුත්තානං තාදීනං වාදයො, කාරග්ගහණෙන සකපහමාදිතො පරයකාරස්ස පුබ්බෙන සහ ක්වචි පුබ්බරූපඤ්ච, ද්විත්තං. පණ්ඩිච්චං, කොසල්ලං, සාමඤ්ඤං, සොහජ්ජං, පොරිස්සං, නෙපක්කං, සාරූප්පං, ඔසබ්භං, ඔපම්මං.

ආත්තඤ්ච.

ඉඋච්චෙවෙනසං ආ භොති, රිකාරාගමො ව යානෙ.

සරලොපාදිනා ඉලොපො. ඉසිනො භාවො.

ආරිස්සං. එවං මුදුතා, අරහතා, න්තස්ස යදාදිනා ලොපො.

පුට්ඨ්ඡනත්තනං, අකිඤ්චනමෙව ආකිඤ්චඤ්ඤං, කුණ්ඩනියා අපච්චං කොණ්ඩඤ්ඤො, එත්ථ වුද්ධාදො වාකාරෙන සංයොගන්තස්සාපි වුද්ධි.

පදාය හිතං පජ්ජං, ධනායං සංවත්තනිකං ධඤ්ඤං, සතිනො සම්භූතං සච්චං, ඉලොපො, තීසු න වුද්ධි. දෙවො එව දෙවතා.

264. “ණ විසමාදිහි”ති භාවෙ ණො. වෙසමං. උජුනො භාවො අජ්ජවං. එත්ථ උස්ස ආත්තෙ පරුකාරස්ස යදාදිනා අවො.

265. “රමණියාදිනො කණ්ඨි කණ. මානඤ්ඤකං.

අබ්‍යයතද්ධිත

266. “විභාගෙ ධා වෙ”ති ධා, චකාරෙන සොජ්ජච්චයො ව. එකෙන විභාගෙන එකධා, නිපාතත්තා සිලොපො. පද්ධිභාගෙන පදසො.

267. “සබ්බනාමෙහි පකාරච්චනෙ තු ටා”ති ටා. තුකාරෙන ටත්තා ව. සබ්බො පකාරො, සබ්බෙන පකාරෙන වා සබ්බටා. එවං අඤ්ඤටත්තා.

268. “කිම්මෙහි ට”ත්ති ටං, කාදෙසෙ-කථං. ඉආදෙසෙ-ඉත්ථං, ටන්ති යොගවිභාගෙන ටං-බහුත්ථං.

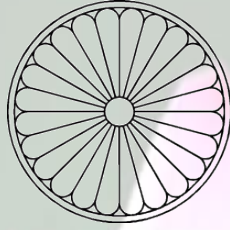
269. අමලිනං මලිනං කරොතිත්‍යාද්‍යත්ථෙ-අභූතතබ්භාවෙ ගම්‍යමානෙ කරභූයොගෙ සති නාමනො යදාදිනා ඊජ්ජච්චයො, මලිනීකරොති සෙනං. අහස්මනො හස්මනො කරණන්ති හස්මීකරණං කට්ඨස්ස. අමලිනො මලිනො භවතීති මලිනීභවති සෙනො. ඊජ්ජච්චයන්තොපි නිපාතො. අභූතතබ්භාවෙති කිං, සටං කරොති, සටො භවති.

කරභූයොගෙති කිං, අමලිනො මලිනො ජායතෙ.

අවත්ථාවතොවත්ථයා, භූතස්සඤ්ඤාය වත්ථුනො.

තායාවත්ථාය භවනං, අභූතතබ්භවං විදුං.

තද්ධිතො.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්ක.

මහාගඳො මච්චුපරා පතානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තමණී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුඤ්ඤාච ධාරෙච වරාච ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උත්තම පිණිසයි.....